

POLIITTISEN POLARISAATION HAHMOTTAMINEN JA MITTAAMINEN

Käsikirja ja kielioppi

Ali Salloum & Arttu Malkamäki

Demokratian episteeminen kapasiteetti
algoritmien aikakaudella -konsortio (DECA)

Strategisen tutkimuksen neuvosto (STN)

352557 [konsortion johtaja]

352561 [osahanke]

Ulkoasu ja taitto: Luova toimisto Muka

2. vedos, Helsinki, 2025

ISBN 978-952-84-0758-4 (sähköinen)

CC BY-NC-SA 4.0

Sisällys

KAIKKI PUHUVAT POLARISAATIOSTA	4
POLARISAATION HAHMOTTAMINEN	8
POLARISAATION MITTAAMINEN	12
KUPLAUTUMINEN JA SOMEILMIÖT	28
POLARISAATION SYISTÄ JA SEURAUKSISTA	33
POLARISAATION KEHITYS SUOMESSA	41
NÄKÖKULMIA POLARISAATION LIENNYTTÄMISEEN	44
LOPUKSI	55
KIRJALLISUUS	59

1

KAIKKI PUHUVAT POLARISAATIOSTA

Varpunen on vaarassa hävitä Suomen luonnosta ja ilmaston lämpeneminen uhkaa jääkarhun elinoloja. Luontokadon hillitsemiseen tähtäävistä poliittisista toimenpiteistä keskustellaan säännöllisesti eri valtioiden välillä Yhdistyneiden kansakuntien luontokokouksessa. Vuoden 2024 kokoukseen Suomi ei kuitenkaan ehtinyt saada valmiiksi omaa suunnitelmaansa luontokadon hillitsemiseksi. Syyksi kerrottiin eri puolueiden välillä vallitsevat kipupisteet teemaan liittyvissä neuvotteluissa. Varpusetko siis polarisoivat suomalaisia?

Uutisvirrassa törmäämme jatkuvasti polarisaation käsitteeseen. Julkisessa keskustelussa niin poliitikot, asiantuntijat kuin toimittajat usein tarjoavat polarisaatiota selitykseksi mitä moninaisimpiin yhteiskunnallisiin ilmiöihin. Otsikoissa päättäjät *jyrähtävät* ja tutkijat *älähtävät* luoden kärjistyneitä asetelmia uutisissa esiintyvien osapuolten välille. Poliitiikan viihteellistämisen ohella sensaatiomaisten sisältöjen menestys nykypäivän digitaalisilla alustoilla ovat omiaan luomaan mielikuvaa vastakkainasettelusta yhteiskunnassa. Mutta mitä polarisaatio oikeasti on?

Luet poliittisen polarisaation käsikirjaa, jonka tavoitteeksi olemme asettaneet aiheeseen liittyvien termien ja käsitteiden selkeyttämisen tuoreeseen kotimaiseen ja kansainväliseen tutkimusnäyttöön nojaten. Esittelemme tässä lyhyessä kirjassamme poliittisen polarisaation eri muodot ja tarkastelemme, miten näiden pohjalta voi hahmottaa yhteiskunnan kokonaispolarisaatiota sekä kuinka kunkin voimakkuutta voidaan mitata. Käsikirja soveltuu ja on tarkoitettu ennen kaikkea toimittajille, poliitikoille, opettajille, järjestöille ja kansalaisyhteiskunnalle. Toki käsikirjasta lienee hyötyä kenelle tahansa aiheesta kiinnostuneelle tutkijasta tavan kansalaiseen. Sisältöjä saa vapaasti soveltaa oppimateriaalina kaikessa voittoa tavoittelemattomassa yhteiskuntaa hyödyttävässä toiminnassa.

Poliittinen polarisaatio on yhteiskunnassa ilmenevä kehityskulku, jossa joko yhä suurempi osa kansalaisista *jakautuu vastakkaisiin ryhmiin* tai vakiintuneiden poliittisten *ryhmien välinen kuilu syvenee* joko poliittisten mielipiteiden, sosiaalisen vuorovaikutuksen tai ryhmien jäsenten toisiaan kohtaan kokemien tunteiden perusteella. Ilmiön vahvistuessa jännite poliittisessa ympäristössä voi kasvaa, jonka myötä kyky etsiä ja löytää kompromisseja vaikeutuu. Mutta koska moninaisia mielipiteitä ja näkemyksiä edellyttävässä demokratiassa erimielisyys on luonnollista ja jotkut poliittiset haasteet ovat yksinkertaisesti monimutkaisia, polarisaation pilkkominen pienempiin osiin helpottaa ilmiön jäsentämistä ja ymmärtämistä. Polarisaation vakavuus ja seuraukset nimittäin riippuvat pitkälti siitä, miten ja missä jakautumista ilmenee sekä mihin suuntaan se on kehittymässä.

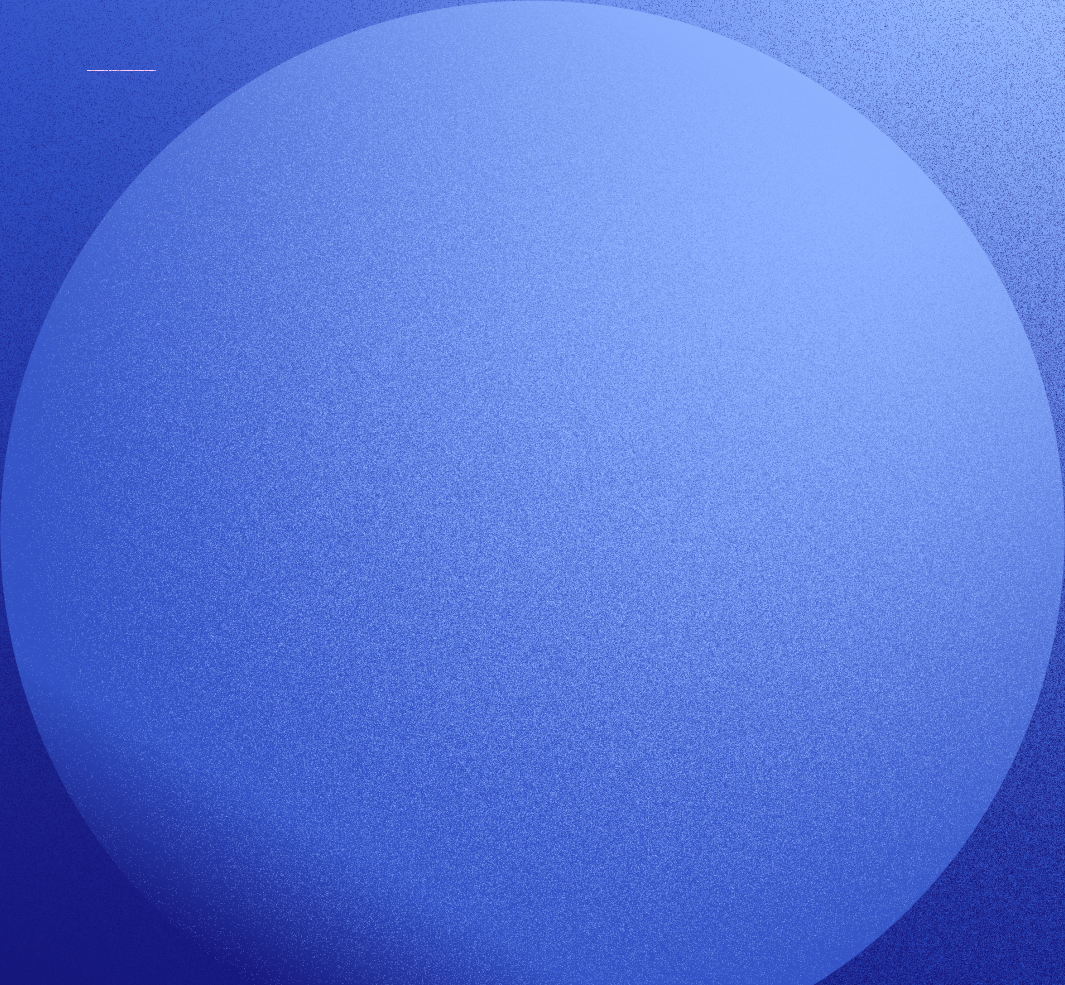
Ei liene yllättävää, että polarisaatio ilmiönä on kiehtonut tutkijoita läpi historian, sillä yhteiskunnallisten jakolinjojen syventymisellä on usein ollut kauaskantoisia vaikutuksia ihmissuhteisiin ja ympäröivän maailman kehitykseen. Polarisoitunut yhteiskunta voi kärsiä lukuisista ongelmista, kuten heikentyneestä päätöksentekokyvystä ja kohonneesta konfliktialttiudesta. Kun viha ja epäluulo toisenlaisen maailmankuvan omaavia kohtaan syrjäyttävät parhaan argumentin merkityksen poliittisissa asiakysymyksissä, tai kun eri taustoja omaavien ihmisten vuorovaikutussuhteet kuihtuvat, yhteiskunnan hyvinvointi voi ottaa merkittävää takapakkia. Polarisaatio on yhteydessä jopa henkilökohtaiseen hyvinvointiimme: masennusta ja ahdistusta esiintyy todennäköisemmin sellaisten keskuudessa, jotka kokevat yhteiskunnan jakautuneen. Lisäksi yhä kielteisemmin toisiinsa suhtautuvat poliitikot tai kansalaiset voivat luoda mielenmaiseman, jossa poliittinen väkivalta nähdään hyväksyttävänä keinona edistää poliittisia tavoitteita.

Ihmiselle ominaisena piirteenä pidetään kykyä tehdä yhteistyötä lajitoveriensä kanssa. Yhteiskunta toimii

verrattain hyvin, kun luotamme toisiimme ja kukin saa maistaa yhteistyön hedelmiä. Kun yhteistyö olennaisten yhteiskunnallisten kysymysten kohdalla takkuua, on syytä läpivalaista yhteiskunnallisia rakenteitamme, käyttämäämme kieltä ja suhtautumistamme niin eri aiheisiin kuin toisiimme. Onko erimielisyys seurausta jostain syvemmästä, jopa käsiteltävään aiheeseen liittymättömistä tekijöistä? Vai liittyykö aiheeseen liikaa epävarmuutta? Onko päättäjillä ollut tarpeeksi aikaa perehtyä tarkasteltavaan kokonaisuuteen tai onko heillä esimerkiksi paineita pitää äänestäjät tyytyväisinä? Varpuset tuskin polarisoivat suomalaisia. Siksi asiattoman keskustelun tai ontuvan päätöksenteon pintapuolinen tarkastelu ei tee meitä paljoa viisaammiksi.

Kahvipöydissä, keskusteluohjelmissa tai uudenvuodenpuheissa on helppo julistaa joko huolta tai huolettomuutta kansakunnan jakautuneisuudesta. Todellisuus lienee monivivahteisempi. Usein käsitys polarisaatiosta riippuu siitä, mitä kukin sillä tarkoittaa, miten sitä milloinkin on mitattu ja millaisia syitä ja seurauksia siihen liitetään. Käsikirjamme onnistuu tavoitteessaan silloin, kun lukijalle hahmottuu kuva poliittisen polarisaation moniulotteisuudesta ja valitun lähestymiskulman yhteydestä tulkintoihin ilmiön luonteesta ja voimakkuudesta. Niin yllättävistä kuin ennakoitavista haasteista selviytyvä yhteiskunta edellyttää kansalaisia, jotka osaavat navigoida polarisoituneessa ympäristössä. Toivomme käsikirjan osaltaan vastaavan tähän tarpeeseen.

2

POLARISAATION HAHMOTTAMINEN

Tervettä erimielisyyttä?

Demokratia elää arvojen, asenteiden ja mielipiteiden moninaisuudesta. Eri ryhmien tarpeet ja toiveet eroavat toisistaan ja kukin näistä ryhmistä haluaa saada äänensä kuulluksi. Toimivissa demokratioissa eriävät näkemykset tarjoavat yhteiskunnallisia vaihtoehtoja, joiden suosio mittaautetaan säännöllisesti. Vaihtoehtojen olemassaolo tekee poliittisesta keskustelusta mielekäästä ja osaltaan estää poliittisen vallan keskittymistä tietyille tahoille, edustivat ne sitten kansan enemmistöä tai vähemmistöä. Selkeät mielipiteet voivat kirkastaa poliittista kenttää ja edesauttaa kiinnostusta ja osallistumista yhteisten asioiden hoitoon, jota ilman demokratia ontuu.

Lisäksi esimerkiksi protestit, kuten lakot ja mielenilmaukset, heijastavat aktiivista kansalaisyhteiskuntaa, joka käyttää kaikille demokratioille ominaista oikeuttaan osoittaa mieltä. Kansalaiset haluavat vaikuttaa nostamalla aiheita poliittiseen keskusteluun. Ongelma, jota ei keskustelussa kuulla, tuskin ratkeaa itsestään. Ravistelevat mutta rakentavat väittelyt puolestaan auttavat hahmottamaan muiden näkökulmia ja kokemuksia.

Aika ajoin poliittinen ympäristö kuitenkin käy ylikierroksilla. Tällainen ajanjakso voi joko vakiintua ja pitkittyä tai ottaa vielä lisää kierroksia. Kun erimielisyys vuotaa muille elämän osa-alueille ja laajemmin määrittää yhteistä kanssakäymistämme, voimme alkaa puhua poliittisesta polarisaatiosta.

Ilmapiiri kiristyy, jännite voimistuu

Kun poliittisen ympäristön ilmapiiri kiristyy, jännite kahden, joskus useamman, eri ryhmän jäsenten välillä voimistuu. Jännite voi kuitenkin heijastua eri tavoin ja eri vaiheissa poliittisen polarisaation kolmessa erillisessä, mutta toisiinsa usein monimutkaisella tavalla kytkeytyneessä ulottuvuudessa:

Mielipide-ulottuvuus: Kun yksi tai useampi aihe jakaa kansalaisten mielipiteitä, puhutaan *mielipiteiden polarisoitumisesta*. Tällöin mielipiteet keskittyvät enenevässä määrin kahden täysin vastakkaisen näkökannan ympärille (ts. dissensus), sen sijaan, että ne lähestyisivät konsensusta kuvaavaa keskipistettä. Mielipidepolarisaatio voi olla *aihekohtaista*, jolloin se käsittää vain jonkin tietyn politiikan aihepiirin, tai *ideologista*, jolloin ryhmien välinen erimielisyys ulottuu useampaan aiheeseen.

Vuorovaikutus-ulottuvuus: Kun eri ryhmien jäsenten väliset kohtaamiset vähenevät merkittävästi, puhutaan *interaktionaalisesta polarisaatiosta*. Tällöin henkilöt altistuvat vähenevässä määrin vastakkaisten ryhmien jäsenten ajatuksille, joka on omiaan vääristämään mielikuvia ja vahvistamaan ennakkoluuloja toisen ryhmän jäseniä kohtaan. Vuorovaikutus-ulottuvuudelle läheinen käsite on segregatio, joka myös viittaa ryhmien eriytymiseen. Kaikilla segregaatian eri muodoilla ei kuitenkaan välttämättä ole selvää yhteyttä poliittiseen polarisaatioon, joten termit on parempi pitää erillään.

Tunne-ulottuvuus: Kun ainakin yhden ryhmän jäseniä yhdistää heidän kokemansa inho toisen ryhmän jäseniä kohtaan ja he keskittyvät enemmän toisen ryhmän huonoon valoon saattamiseen kuin poliittisten erimielisyyksien käsittelemiseen, puhumme *affektiivisesta* tai *tunneperäisestä polarisaatiosta*. Tässä ulottuvuudessa polarisaatio ilmenee, kun kielteiset tunteet ja vihamielisyys vastakkaista ryhmää kohtaan lisääntyvät tai voimistuvat. Affektiiviseen polarisaatioon

liitetään usein myös oman ryhmän suosiminen tai tekojen puolustaminen tilanteessa kuin tilanteessa, vaikka ne olisivat ristiriidassa yksilön omien näkemysten kanssa.

Tutkijat ovat pyrkineet ymmärtämään yhteiskunnan kokonaispolarisaatiota hahmottamalla ja pilkkomalla sen eri ulottuvuuksia mitattaviksi ilmiöiksi ja testattaviksi hypoteeseiksi. Mielipidepolarisaatiota on tutkittu esimerkiksi perinteisten kyselyjen ja vaalikoneaineistojen kautta, siinä missä vuorovaikutusten rajoittuneisuutta on tarkasteltu muun muassa sosiaalisessa mediassa, siis somessa, käyttäytymisen perusteella. Vastaavasti affektiivista polarisaatiota on tutkittu analysoimalla somekeskustelujen ja poliitikkojen puheiden koventunutta retoriikkaa sekä kartoittamalla kansalaisten asenteita eri puolueiden äänestäjiä kohtaan. Esittelemme näitä esimerkkejä tarkemmin myöhemmin tässä käsikirjassa.

3

POLARISAATION MITTAAMINEN

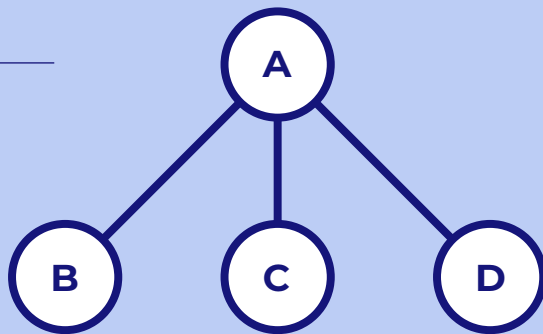
Jännite vaikuttaa käyttäytymiseemme ja käyttäytymiseemme jännitteeseen

Polarisaation mittaamiseen on kehitetty lukuisia erilaisia menetelmiä. Usein näitä yhdistää oletus, että poliittinen polarisaatio, oli se sitten konkreettista tai koettua, saa ryhmien jäsenet käyttäytymään tavalla, joka on sekä a) mitattavissa että b) erotettavissa käyttäytymisestä, joka vallitsisi tilanteessa, jossa polarisaatiota ei ilmenisi lainkaan.

Tässä käsikirjassa esittelemme kuinka polarisaatiota mitataan verkostotieteen (engl. *network science*) menetelmillä. Verkostotiede mahdollistaa kansalaisista ja heidän erityyppisistä yhteyksistä ja vuorovaikutuksista koostuvan kokonaisuuden, siis eräänlaisen sosiaalisen systeemin, tarkastelun kaikessa monimutkaisuudessaan. Näin voimme muista menetelmistä poiketen tutkia luonteeltaan jotain sellaista kuin poliittinen polarisaatio, jonka voimme havaita vain isossa mittakaavassa yhteiskunnan eri ryhmittymien välillä, mutta joka viime kädessä kumpuaa asenteistamme, kohtaamisistamme ja tunteistamme toisiimme kohtaan. Esimerkiksi polarisaation käännteitä erilaisten poliittisten teemojen ympärillä tai politiikkojen julkista yhteistyöhalukkuutta on analysoitu sovittamalla asianmukaiset aineistot verkkoihin ja tutkimalla näiden verkkojen ominaisuuksia ja rakenteita tarkemmin.

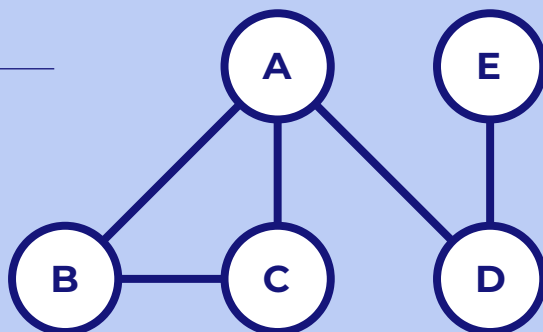
Kasaamme seuraavaksi yhdessä verkon, jolla havainnollistamme kuinka voimme vetää lukuisia tulkintoja sosiaalisista systeemeistä. Mallinnetaan Amirin ja hänen ystäviensä muodostamaa verkkoa. Ajanhetkellä t_1 Amirilla on kolme ystävää; Bella, Chris ja Dimitri. Koska Amirin ystävät eivät vielä tunne toisiaan, ystävyyttä mallintavassa verkossa linkkiä, siis tässä tapauksessa ystävyyttä, kuvaava viiva piirrettäisiin vain Amirin ja hänen ystäviensä välille.

KUVA 1.

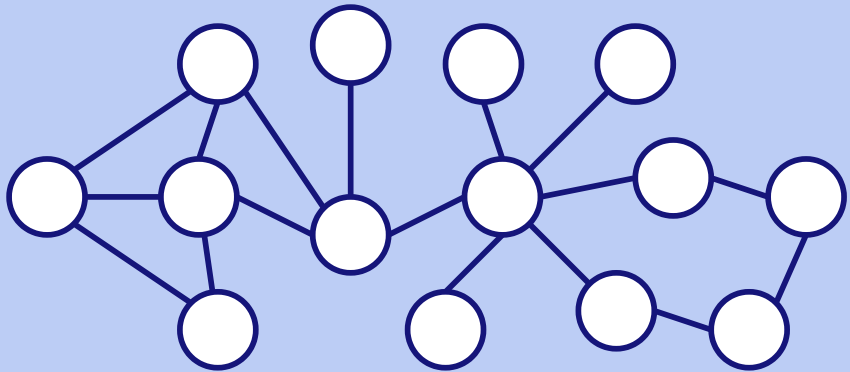
Verkot voivat olla dynaamisia, sillä linkkejä ihmisten välille voi syntyä tai kadota ajan myötä. Lisäksi systeemiin voi liittyä täysin uusia henkilöitä tai toimijoita. Kuvitellaan, että ajanhetkellä t_2 Amir järjestää juhlat, joissa Bella ja Chris tutustuvat toisiinsa ja ystäväystyvät, jolloin myös heidän välille piirretään viiva ystävyyslinkin merkiksi. Lisäksi Dimitri on tuonut juhliin mukaan siskonsa Elinan. Tällöin verkko näyttää seuraavalta:

KUVA 2.

Kun verkot kasvavat suuremmiksi, niihin voi syntyä erilaisia rakenteita, kuten ryhmiä tai hierarkioita. Tällaiset rakenteet voivat toki syntyä sattumanvaraisesti, mutta usein niiden taustalla voi havaita jotain muuta kiinnostavaa, kuten esimerkiksi poliittista polarisaatiota.

KUVA 3.

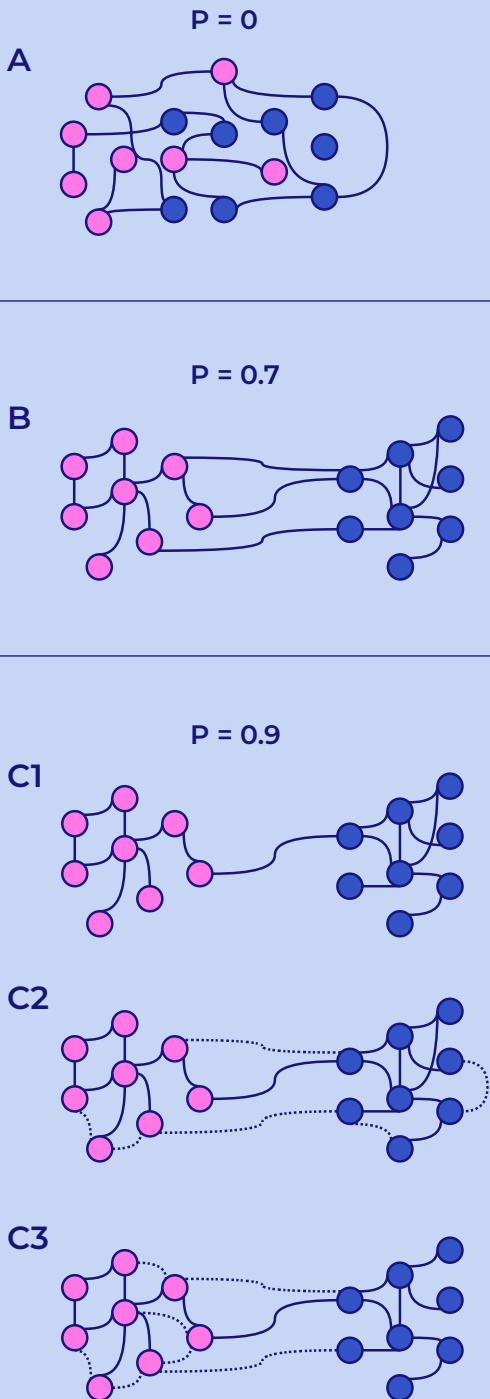

Polarisaatiokirjallisuudessa verkkojen pisteet, eli solmut, ovat usein poliitikkoja tai sosiaalisen median käyttäjiä, osin siitä syystä, että tietoa heidän välisistä yhteyksistä on ollut paremmin saatavilla. Linkit kahden solmun välille muodostetaan, mikäli he ovat esimerkiksi tehneet yhteistyötä, tykänneet samasta julkaisuista tai jakavat yhtenäisen maailmankuvan. Linkin merkitys kuitenkin riippuu aina asiayhteydestä, eli kontekstista, ja tutkimuksen tavoitteista.

Ryhmien välinen kuilu

Polarisaatio on ryhmätason ilmiö. Toisin sanoen, polarisaation voimakkuus mitataan kahden tai useamman ryhmän välillä. Nämä ryhmät voivat edustaa eri puolueita tai niiden äänestäjiä. Ryhmät voivat koostua myös esimerkiksi kaupunkilaisista ja maaseutulaisista. Periaatteessa jännite voidaan mitata minkä tahansa kahden tai useamman ryhmän välille, kunhan näiden ryhmien sisäiset ja niiden väliset yhteydet tunnetaan ainakin yhdessä polarisaation kolmesta ulottuvuudesta. Ryhmät voidaan myös tunnistaa verkosta tilastollisin menetelmin, jos tietoa verkon jäsenten lukeutumisesta johonkin tiettyyn ryhmään ei ole saatavilla tai kun ryhmät halutaan nimenomaisesti määrittää mielipiteiden tai käyttäytymisen perusteella.

Esittelemme paneeleissa 1-3 miten kahden ryhmän välinen etäisyys mitataan polarisaation mielipide-, vuorovaikutus- ja tunne-ulottuvuuksissa. Myöhemmin osiossa *Polarisaation kehitys Suomessa* raportoimme muun muassa näillä menetelmillä mitattuja polarisaatiolukuja.

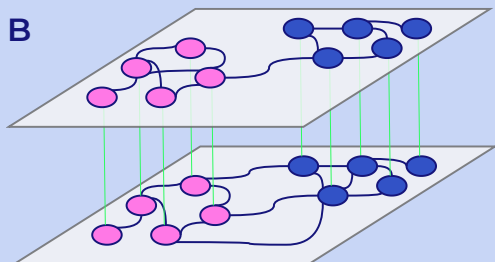
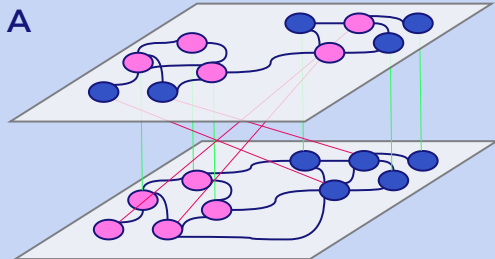

Mielipidepolarisaation mittaaminen:

Olkoon kuvassa oleva verkko representaatio kahden eri ryhmän ilmastopoliittisista mielipiteistä. Aihepiiri on laaja kokonaisuus, johon kuuluu useita osa-alueita. Kun kahden ihmisen välillä vallitsee jostakin kyseiseen aiheeseen liittyen yhteisymmärrys, muodostuu heidän välille mielipideverkkoon linkki. **A:** Nollapolarisaatiossa ryhmällä ei ole merkittävää vaikutusta mielipiteen muodostumiseen, sillä samanmielisyyttä aiheeseen löytyy tarpeeksi sekä oman ryhmän sisällä että sen ulkopuolella.

B: Sanotaan, että poliittinen aihe polarisoi kun mielipideverkkoon muodostuu erkaantuneita rykelmiä. Tällöin henkilöt eivät löydä aiheesta yhteistä säveltä muiden ryhmän jäsenten kanssa, jonka seurauksena verkon rakenne "lokeroituu" (ja joissain tilanteissa "kuplautuu"). Kyseisen mielipideverkon polarisaatioasteeksi on laskettu 0.7 El-menetelmällä. Käytännössä menetelmä määrittää ryhmien sisäisten ja niiden välisten linkkien tasapainoa. Toinen laajasti sovellettu menetelmä mielipidepolarisaation arvioimiseen on RWC-menetelmä, joka arvioi sitä, kuinka vaikeaa on puhkaista oma mielipidekuplansa ja altistua erilaisille näkökulmille.

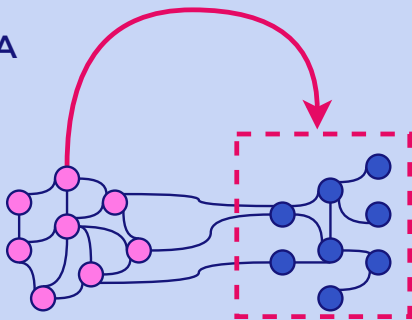
C: Polarisaatio voi voimistua entisestään kolmella eri tavalla. Ensimmäisessä skenaariossa (**C1**) samanmielisyyys oman ryhmän sisällä pysyy samalla tasolla, mutta vähenee ulkoryhmäläisten kanssa. Toisessa skenaariossa polarisaatioaste nousee kun samanmielisyyys kasvaa pelkästään oman ryhmän sisällä (**C2**). Polarisaatio voi myös olla asymmetristä (**C3**), jolloin vain toinen ryhmistä lokeroituu nostaen kuitenkin koko systeemin polarisaatiota. Kaikissa näissä skenaarioissa polarisaatioasteeksi mitataan 0.9. Interaktionaalista polarisaatiota voidaan mitata samalla logiikalla, mutta siinä linkit ihmisten välillä edustavat vuorovaikutusta, esimerkiksi ystävyyssuhteita tai fyysisiä kohtaamisia tapahtumissa.

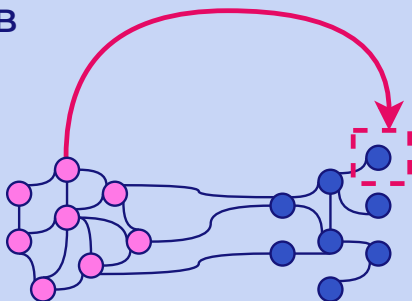
Linjoittunut polarisaatio:

Mielipidepolarisaatio voi ulottua useisiin aiheisiin samanaikaisesti. Ideologisen polarisaation voimakkuutta voidaan mitata tarkastelemalla, miten eri aiheiden mielipideverkostot liittyvät toisiinsa. Kuvassa esitetään kaksi systeemiä (A & B), jotka koostuvat kahdesta erillisestä mielipideverkostosta: ylempi kuvaa maahanmuuttomielipiteitä ja alempi ilmastopolitiikkaan liittyviä mielipiteitä. Molemmissa systeemeissä aihekohtaisiin verkostoihin muodostuneiden mielipidelokeroiden etäisyydet ovat yhtä suuret, mutta kokonaispolarisaation voimakkuus eroaa näiden välillä; Systeemissä **A** henkilöiden mielipiteet eri aiheissa eivät korreloi keskenään. Esimerkiksi henkilöt, jotka kuuluvat vastakkaisiin lokeroihin ilmastopolitiikassa, voivat kuitenkin jakaa saman mielipiteen maahanmuutosta. Tämä johtaa matalampaan kokonaispolarisaatioon. Systeemissä **B** tilanne on toisenlainen. Siinä henkilöiden mielipiteet ovat linjoittuneita aiheiden välillä. Esimerkiksi samat henkilöt, jotka ovat eri lokeroissa ilmastopolitiikassa, asettuvat myös maahanmuutossa vastakkaisiin leireihin. Tämä tekee systeemistä polarisoituneemman. Mitä jyrkempi kuvattu ilmiö, sitä linjoittuneempi systeemi on. Tätä voimakkaampi variaatio on tilanne, jossa yksilön kannattama ryhmä määrää tämän kannan muihin poliittisiin teemoihin. Kun oma ryhmä hallitsee yksilön mielipiteenmuodostusta, mielipiteet voivat linjoittua myös toisiinsa täysin liittymättömissä aihepiireissä.

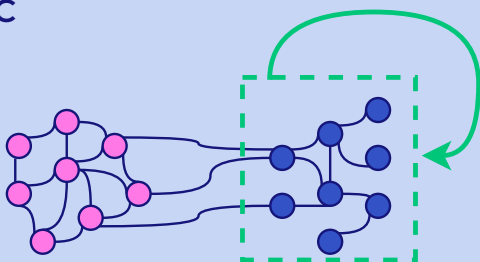
A

B

C

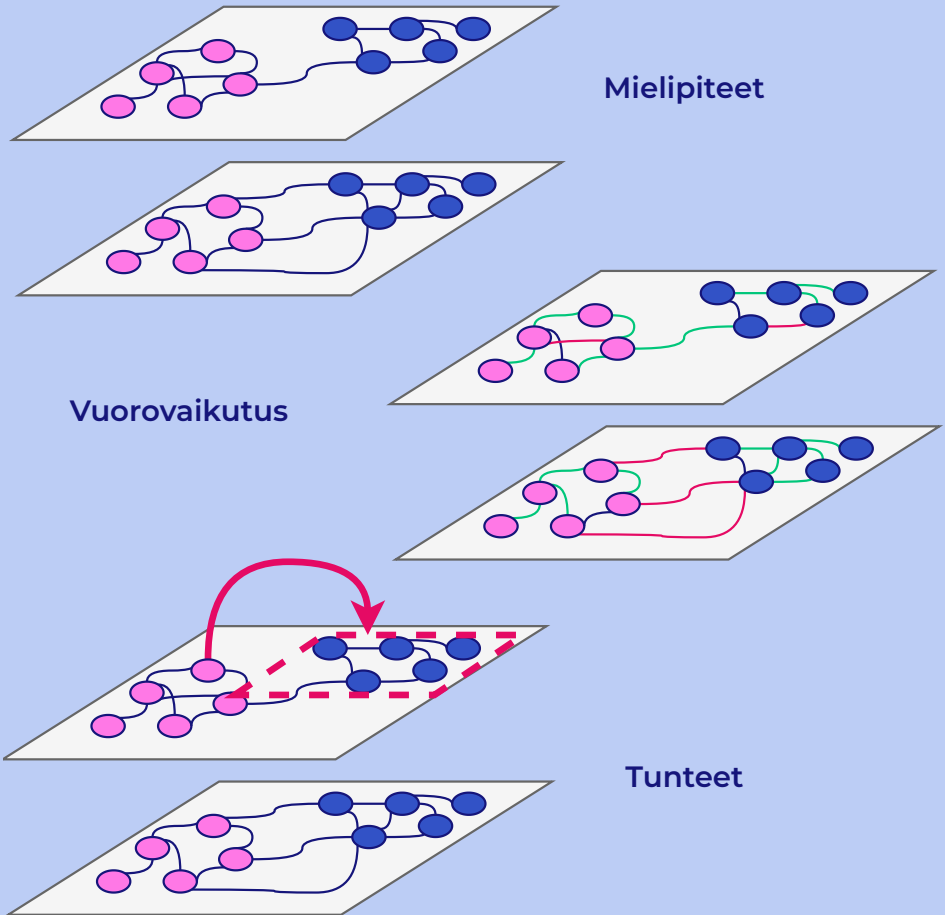
Affektiivisen polarisaation mittaaminen:

Affektiivista eli tunneperäistä polarisaatiota voidaan ymmärtää tutkimalla ihmisten asenteita vastakkaisia ryhmiä kohtaan. Sosiaalisen median aineistoon pohjautuvissa tutkimuksissa on esimerkiksi havaittu, että viestit, jotka oli kohdistettu ulkoiselle ryhmälle olivat usein lyhyempiä ja sisällöltään negatiivisempia kuin omalle ryhmälle tarkoitettut viestit. Niinpä affektiivisen polarisaation määrää voi arvioida esimerkiksi analysoimalla sisä- ja ulkoryhmävuorovaikutusten välisiä sisällöllisiä eroja sekä digitaalisessa maailmassa että sen ulkopuolella. Sanallinen hyökkäys, maalittaminen tai vihapuhe voi kohdistua joko koko ulkoryhmään **(A)** tai ryhmän yhteen jäseneseen **(B)**. Myös jatkuva oman ryhmän paremmuuden korostaminen nähdään osana tunneperäistä polarisaatiota **(C)**. Tarkastelemalla kuvassa esiintyvien nuolien lukumäärän kehitystä esimerkiksi eri somealustoilla voidaan arvioida kansalaisten asenteita muita ryhmiä kohtaan. Suomessa affektiivista polarisaatiota on mitattu säännöllisesti kyselytutkimuksilla muun muassa Suomen kansallisen vaalitutkimuskonsortion [toimesta](#).

Monikerroksinen polarisaatio

Sosiaalisen systeemin, kuten kansakunnan, kokonaispolarisaatiota voidaan tarkastella yhdistämällä polarisaation eri ulottuvuudet yhteen verkostomalliin, jota kutsumme *monikerroksiseksi polarisaatiomalliksi*. Näin polarisaation tutkimukseen saadaan vielä järeämmät työkalut.

KUVA 4. Monikerroksinen polarisaatio.

Mainitsimme aiemmin, kuinka polarisaatiota voi hahmottaa mielipiteiden, vuorovaikutusten ja tunteiden kautta. Nämä ulottuvuudet eivät kuitenkaan ole yksiselitteisiä, sillä niitä voidaan mallintaa eri tavoin ja eri konteksteissa. Esimerkiksi mielipiteitä ja asenteita tutkittaessa voimme erikseen tarkastella poliitikkojen ajatuksia heidän vaalikonevastausten perusteella, mikä luo yhden mielipidekerroksen. Toinen mielipidekerros voisi olla esimerkiksi poliitikkojen äänestyskäyttäytyminen eduskuntakauden aikana. Tällöin mitä lähempänä henkilön äänestyskäyttäytyminen on tämän kollegan kanssa, sitä lähemmäksi toisiaan he sijoittuvat verkossa. Poliitikkojen välisistä vuorovaikutuksista voi luoda esimerkiksi kaksi uutta kerrosta: ensimmäisellä tasolla linkit piirretään samoissa valiokunnissa vaikuttavien päättäjien välille ja toisella tasolla linkit perustuisivat päättäjien somekaveruuksiin. Periaatteessa malliin voisi sisällyttää satoja tai jopa tuhansia kerroksia, jos tutkijan aineistot sen sallivat. Verkostojen ei tarvitse koostua vain poliitikoista, vaan niihin voivat kuulua myös tavalliset kansalaiset, eturyhmien edustajat tai vaikka asiantuntijat.

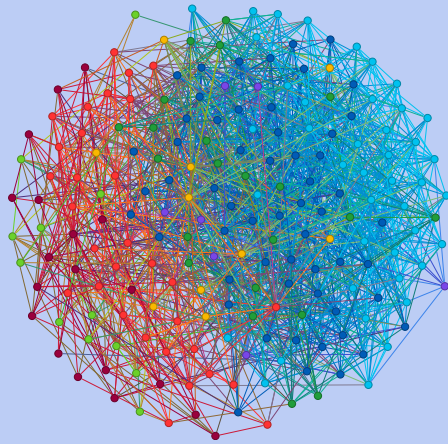
Luomme seuraavaksi yhdessä monikerroksisen polarisaatiomallin, johon sisällytämme yhden kontekstin eli kerroksen kaikista kolmesta polarisaation ulottuvuudesta. Tämän jälkeen tutkimme yhdessä tätä kolmen kerroksen kokonaisuutta ja havainnoimme kuinka asetelmat eri kerroksissa voivat voimistaa kokonaispolarisaatiota entisestään.

Ensimmäinen kerros on simuloitu vuoden 2023 eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastausten pohjalta. Simulaatioon on valittu 200 henkilöä kahdeksasta suurimmasta puolueesta siten, että niiden osuus verkosta vastaa puolueen lopullista vaalitulosta vuoden 2023 eduskuntavaaleissa. Solmujen väri edustaa kyseisen henkilön puoluetustausta. Verkosta voi erottaa kuinka poliitikot muodostavat selkeitä mielipideryhmiä ja kuinka lähellä (tai kaukana) eri puoleisiin kuuluvien poliitikkojen asenteet ovat toisistaan.

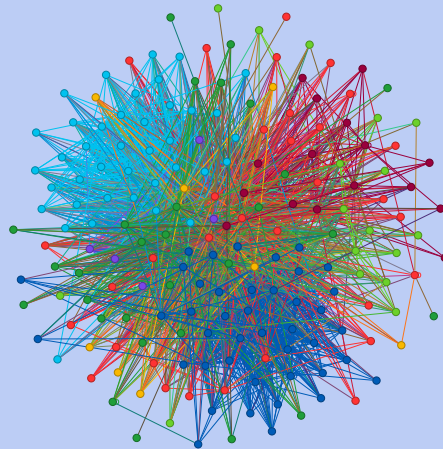
Toisessa kerroksessa mallinnetaan poliitikkojen vuorovaikutusta poliittisessa päätöksenteossa. Jokainen kansanedustaja voi esittää ehdotuksen lain säätämisestä. Nämä voivat liittyä joko kokonaan uuden lain säätämiseen tai voimassa olevan lain muuttamiseen tai kumoamiseen. Jos poliitikko A on allekirjoittanut poliitikko B:n lakialoitteen, piirretään poliitikko A:n ja poliitikko B:n välille linkki. Verkosta näkee kuinka päättäjät tukevat toistensa aloitteita yli puoluerajojen.

Kolmannessa kerroksessa simuloimme affektiivista ulottuvuutta hyödyntämällä aikaisempaa [kyselyaineistoa](#) vuodelta 2023, jossa suomalaisilta kysyttiin miten halukkaita he olivat ystävystymään eri puolueiden kannattajien kanssa. Verkko kuvaa yhtä mahdollista skenaariota verkosta, jossa linkit edustavat näiden tietojen pohjalta simuloituja ystävyyssuhteita. Verkon perusteella suomalaiset pystyvät kaveeraamaan yli puoluerajojen, tosin eivät täysin varauksetta.

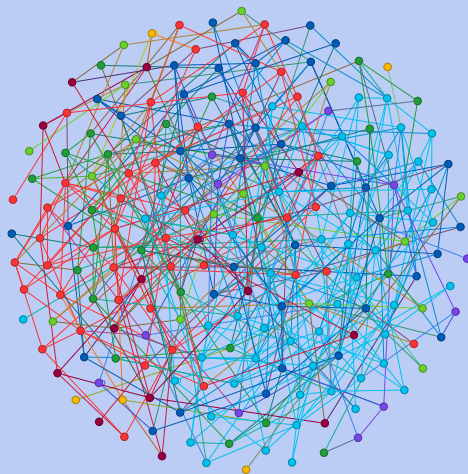
Mielipiteet

Vuorovaikutus

Tunteet

Kun näitä kolmea kerrosta tarkastelee erikseen, voi jakautuneisuutta mitata verkkokohtaisesti paneelissa 1 kuvatulla tavalla. Näin emme kuitenkaan saa mitattua ilmiötä, jossa polarisaatio pursuaa kerroksesta toiseen, jopa eri ulottuvuuksiin, mitä usein pidetään selvänä merkinä poliittisen polarisaation voimistumisesta. Monikerroksisen polarisaatiomallin avulla voimme tutkia esimerkiksi poliittisten mielipiteiden vuotamista kerroksesta tai ulottuvuudesta toiseen. Sen mahdollistaa kahden tai useamman kerroksen *linjoittuneisuuden* tarkastelu.

Linjoittuneet kerrokset ja linjoittavat aiheet

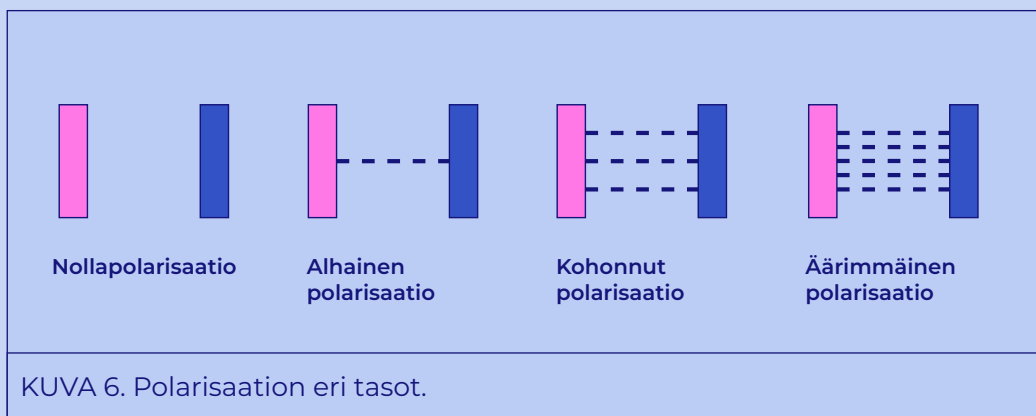
Kahden kerroksen sanotaan olevan linjoittuneita, jos henkilöiden käyttäytyminen yhdellä tasolla voidaan ennakoida toisen tason perusteella. Toisin sanoen, mikäli esimerkiksi henkilön mielipiteet ilmastopolitiikan suhteen antavat osiittaa tämän mielipiteistä maahanmuuttopolitiikkaan liittyen, voimme todeta, että ilmasto- ja maahanmuuttokeskustelua kuvaavat mielipidekerrokset ovat linjoittuneet. Eri aiheiden välisten *linjoitusindeksien* kehitystä Suomessa on myös [tutkittu](#) hiljattain. Kyseiset indeksit kuvaavat kuinka usein samat ihmiset löytävät toisensa samoista ryhmistä eri kerroksissa.

Linjoittuneiden kerrosten ei kuitenkaan tarvitse kuulua samaan polarisaation ulottuvuuteen. Mikäli esimerkiksi eri tavoin ajattelevat kohtaavat toisiaan vähenevissä määrin, linjoittuneisuutta havattaisiin myös mielipide- ja vuorovaikutuskerrosten välillä. Kumpi kerroksista *linjoittaa* käyttäytymistä toisessa kerroksessa onkin kiinnostava, mutta usein huomattavasti hankalampi kysymys vastattavaksi.

Erityisesti toisiinsa suoraan liittymättömien kerrosten kohdalla linjoittuneisuus voi olla merkki vahingollisesta polarisaatiosta, sillä se viittaa siihen, että poliittinen identiteetti hallitsee ja rajaa yhä suurempaa osaa ihmisen elämästä. Tällaisiin

kehityskulkuihin on liitetty lukuisia negatiivisia seurauksia, joita myös käsittelemme hieman laajemmin käsikirjan loppupuolella. On kuitenkin hyvä huomata, että kaikki erotettavissa olevat kerrokset eivät suinkaan ole keskenään tasavertaisia. Todennäköisyys polarisaation usein ongelmallisille yhteiskunnallisille seurauksille voi kuitenkin kasvaa jo muutaman keskeisen eri ulottuvuuksia edustavan kerroksen linjoittumisen myötä.

Yhteiskunnan polarisaatioaste voi olla alhainen, kohonnut tai äärimmäinen

Nollapolarisaatio kuvaa teoreettista tilaa, jossa ryhmien väliset jännitteet ovat täysin olemattomat, eivätkä ryhmien sisäiset ja ulkoiset yhteydet eroa toisistaan lainkaan. **Alhaisen polarisaation** vallitessa erimielisyydet rajautuvat kouralliseen aiheita, joista käytävä keskustelu on rakentavaa. Lisäksi kompromissien ja konsensuksen saavuttaminen päätöksenteossa on mahdollista. **Kohonnut polarisaatio** ilmenee erityisesti ryhmien välisen luottamuksen vähenemisenä ja vihamielisyyden lisääntymisenä. Tämä sekä hankaloittaa päätöksentekoa että heikentää päätösten laatua, mutta negatiiviset seuraukset heijastuvat myös laajemmalle yhteiskuntaan. **Äärimmäinen polarisaatio** ilmenee useiden kerrosten voimakkaana linjoittumisena kaikissa kolmessa ulottuvuudessa. Todennäköisyys yhteiskunnallisille epävakauksille, demokraattisten normien murenemiselle ja poliittisen väkivallan lisääntymiselle on korkea.

Eri kerroksista toisiin pomppiva poliittinen polarisaatio voi voimistua (tai heikentyä) jopa verrattain lyhyessä ajassa sekä saada aivan uusia ilmenemismuotoja – toisin sanoen kerroksia voi tulla lisää. Voimme kuvata yhteiskunnassa vallitsevaa kireystilaa karkeasti kolmella eri polarisaation voimakkuutta kuvaavalla tasolla: *alhainen polarisaatio*, *kohonnut polarisaatio* ja *äärimmäinen polarisaatio*. Luokittelu toimii samoin kuin hurrikaaneja voimakkuuden perusteella luokitteleva *Saffir-Simpson* -asteikko. Olemme listanneet kullekin tasolle erinäisiä piirteitä, joiden koemme havainnollistavan kyseiselle tasolle asettuneen yhteiskunnan ja sen ryhmien välistä dynamiikkaa.

Alhainen polarisaatio: Kun erimielisyydet rajoittuvat yhteiskunnallisesti merkittäviin poliittisiin aiheisiin ja näistä käytävä julkinen keskustelu on pääosin asiallista ja rakentavaa, polarisaation voidaan sanoa olevan alhaisella tasolla. Mahdollisuudet löytää poliittisia kompromisseja ovat hyvät, eikä poliittisella identiteetillä ole merkittävää vaikutusta ihmisten henkilökohtaisiin suhteisiin. Linjoittuneisuutta esiintyy pääsääntöisesti vain joidenkin mielipidekerrosten välillä. Lisäksi media kykenee tasapuolisesti kattamaan ja kontekstualisoimaan eri osapuolten argumentit. Ennemmin asiat kuin ihmiset riitelevät.

Kohonnut polarisaatio: Ryhmien välinen epäluottamus, ennakkoluulo ja vihanpito, siis affektiivinen polarisaatio, on noussut. Myös vuorovaikutus eri ryhmien jäsenten välillä on vähäistä. Linjoittuneisuus on siis kasvanut merkittävästi. Kohonneessa polarisaatiossa päätöksenteko on hankalaa, hidasta tai poukkoilevaa, kun politiikassa korostuvat toisten tekemien päätösten kumoaminen, vain omaa leiriä hyödyttävien tavoitteiden ajaminen ja kompromissien löytämisen vaikeus. Myös yhteiskunnan yhteinen tietopohja on osin rapautunut eri ryhmien jäsenten suosiessa heidän ennakkokäsityksiä vahvistavia tiedonlähteitä ja heille personoituja somealustoja. Ennemmin ihmiset kuin asiat riitelevät.

Äärimmäinen polarisaatio: Kun vastakkaisen ryhmän edustajat tai jäsenet nähdään systemaattisesti uhkana omalle valtiolle, ryhmälle tai identiteetille, polarisaatio on äärimmäistä. Ihmiset suhtautuvat vastakkaisen ryhmän jäseniin syvällä vihamielisyydellä sekä keskustelujen retoriikka on epäkunnioittavaa ja loukkaavaa. Kansalaisten tiedonsaanti on voimakkaasti omaa poliittista identiteettiä kohti vinoutunutta, eikä oman ja vastakkaisen ryhmän jäsenten välisellä kanssakäymisellä ole enää merkittävää roolia henkilön elämässä. Polarisaation korkeimmalla tasolla yhteiskunta voi omaksua epädemokraattisia piirteitä ja poliittisen väkivallan uhka on korkea.

Näiden kolmen tason lisäksi on olemassa teoreettinen taso, jossa ryhmien välillä oleva jännite on odotusarvoisesti olematon. Tässä *nollapolarisaatioksi* kutsutussa tilanteessa ryhmän sisäiset vuorovaikutukset eivät eroa niistä, jotka tapahtuvat vastakkaisen ryhmän kanssa missään polarisaation ulottuvuudessa. Toisin sanoen ryhmän jäsenen keskimääräinen käyttäytyminen ei riipu lainkaan siitä, kenen kanssa tämä tietyllä hetkellä on tekemisissä. Taso ei kuitenkaan ole realistinen kuvaus todellisten ryhmien välisestä dynamiikasta, mutta toimii tärkeänä vertailukohtana, kun tavoite on erottaa poliittinen polarisaatio sattumanvaraisista sosiaalisista rakenteista ja mitata sen voimakkuutta.

TIETOISKU

**KUPLAUTUMINEN
JA SOMEILMIÖT**

Kaikukammio vai tietokupla?

Asiantuntijat puhuvat usein kuplautumisesta eli ihmisen tiedonsaannin ja vuorovaikutuksen rajoittumisesta omaan ympäristöön. On hyvä tiedostaa, että tällainen kuplautuminen voi tapahtua kahdella eri tavalla, jotka menevät helposti sekaisin arkikielessä ja mediassa. Vaikka molemmat nähdään kirjallisuudessa usein kielteisinä ilmiöinä, näiden syntymekanismi, luonne ja seuraukset ovat erilaiset.

Kaikukammio on sosiaalinen rakenne, joka syntyy kun ryhmän jäsenten luottamus vastakkaisten ryhmien näkemyksiin hupenee. Tällaisessa ympäristössä ihmisten ajatellaan olevan tietoisia vastakkaisista näkemyksistä, mutta ryhmää yhdistää joukko uskomuksia, kannustimia sekä asenteita, jotka ohjaavat ryhmän olemaan ottamatta näitä huomioon. Tällöin muodostuneessa kammiossa kaikuu enimmäkseen ryhmän omia ennakkokäsityksiä ennemmin vahvistava kuin kyseenalaistava, yksipuolinen informaatio. Esimerkiksi ilmastokeskustelussa ilmastotoimia vastustavan kritiikki lisääntyneen hiilidioksidin laskentatavasta ei kulkeudu ilmastotoimia tukevien kuplaan. Vastaavasti ilmastotutkijoiden satelliittikuvia sisältävä tieteellinen raportti kiihtyneestä luontokadosta jää noteeraamatta ilmastotoimia vastustavien keskuudessa. Molemmat ovat enemmän tai vähemmän tietoisia vastakkaisista näkemyksistä ja argumenteista, mutta niille ei anneta tilaa omassa ympäristössä.

Tietokupla tai *episteeminen kupla* on ympäristö, jossa jäsenet eivät altistu vastakkaisille näkemyksille tai pääse käsiksi vaihtoehtoiseen informaatioon lainkaan. Tämä voi johtaa tilanteeseen, jossa yksilön tietämys tietyistä aiheista tai kokemuksista jää vajavaiseksi. Tietokuplat voivat muodostua tahattomasti, sillä ihmisillä on taipumus tulla ympäröidyksi muilla samanhenkisillä ja samalla tavalla ajattelevilla ihmisillä. Vietämme ensisijaisesti aikaa samoilla seuduilla kasvaneiden tai samoja kouluja käyneiden ystävien kanssa. Kun oma

sosiaalinen piiri käyttää samoja tietolähteitä ja on poliittisilta näkemyksiltään sekä sosioekonomiselta asemaltaan hyvin samankaltainen, kuplan tiedollinen perusta voi olla rajoittunut. Kollektiivinen kokemus samasta episteemisestä ympäristöstä voi vahvistaa ilmiötä entisestään ja kasvattaa omaa tiedollista itsevarmuutta, vaikka todellisuudessa olennaisella tavalla eriävä informaatio on ryhmän ulottumattomissa.

Kuinka tunnistaa somessa leviävä polarisaatiovirus?

Digitaalisesti jaettava sisältö, kuten uutinen, meemi, tapahtuma tai somejulkaisu, voi olla polarisoivaa monella eri tapaa.

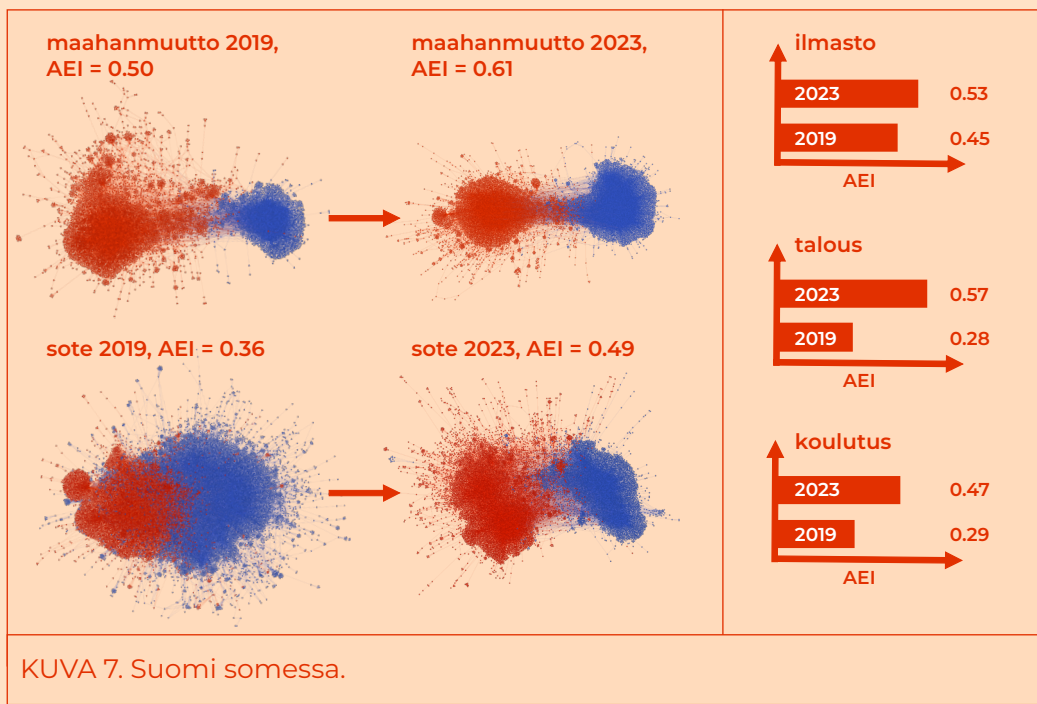
Tässä keskitymme sellaiseen sisältöön, joka leviää nopeasti ja laajasti sekä aiheuttaa jyrkän, näennäisesti hyvin jakavan reaktion sosiaalisessa tai perinteisessä mediassa – tyypillisesti molemmissa, sillä jälkimmäinen on nykyisin monella tapaa riippuvainen edellisestä. Kutsumme tällaista sisältöä *polarisaatiovirukseksi*, jota usein leimaavat seuraavat piirteet:

- **Lyhytikäisyys:** Vaikka ilmiö leviää nopeasti, jopa tunteissa ja ajoittain tavoittaen myös kansainvälisen yleisön, on sen elinkaari yleensä suhteellisen lyhyt.
- **Provokatiivisuus:** Ilmiö onnistuu herättämään voimakkaita tunnereaktioita hyödyntämällä sensaatiohakuisuutta ja valmiiksi kiistanalaisia aiheita tai vetoamalla yhteiskunnassa syvälle juurtuneisiin ennakkoluuloihin. Viesti esitetään usein helposti omaksuttavassa ja jaettavassa muodossa, esimerkiksi videoiden, kuvien tai meemien avulla.
- **Tarttumapinta:** Keskustelu keskittyy yksittäiseen henkilöön, ryhmään tai symboliin, jonka jollain lailla koetaan esittävän yhteiskunnallista ongelmaa tai arvomailmaa. Vaikeille asioille löytyy jokin inhimillinen vastine, joka tekee sisällöstä helpommin samaistuttavaa ja voimakkaampia tunteita herättävää.

- **Kontekstista irtaantuneisuus:** Sisältö voi ajautua muotoon, joka on alkuperäisestä kontekstistaan irrotettua, liioiteltua tai huhuilla höystettyä, jolloin se muuttuu tulkinnanvaraiseksi ja kiistanalaiseksi.
- **Kaikukammiot ylittävä:** Sisältö ei leviä pelkästään tietyn kuplan sisällä vaan tulee vastaanotetuksi useissa eri yhteisöissä. Nämä yhteisöt tyypillisesti reagoivat sisältöön tavalla, joka on linjassa ryhmän jo valmiiksi omaksuttujen näkemysten ja asenteiden kanssa.

Tässä vaiheessa on syytä muistuttaa, ettei kaikki polarisoiva sisältö välttämättä käyttäydy edellä esitellyn polarisaatioviruksen tavoin. Esimerkiksi asymmetrisen polarisaation tapauksessa polarisoitunut sisältö ei välttämättä liiku lainkaan kuplien välillä. Jokin poliittisesti merkittävä ja ihmisiä jakava tapahtuma voi myös velloa digitaalisilla alustoilla tavallista pidempään, erityisesti silloin kun uutta tietoa tapahtumien kulusta saadaan ripotellen ja liikkeellä on paljon huhuja.

Poliitikot, lobbarit, aktivistit tai muut poliittiset toimijat voivat hyödyntää polarisoivaa sisältöä oman agendan pönkittämiseen, yleisen mielipiteen muokkaamiseen tai kilpailevien ryhmien mustamaalaamiseen. Laajalle levinnyt ja voimakkaita tunteita herättänyt sisältö voi myös haastaa perinteisemmän median vakiituntuneita käytäntöjä, sillä somealustoilla uutisvirrat ovat nopeampia ja voivat siten äkillisesti muuttaa julkisen keskustelun suuntaa. Tämän voi nähdä kääntävän huomion poispäin mahdollisesti olennaisemmista tai kiireellisemmistä yhteiskunnallisista aiheista.

Kuva kiteyttää suomalaisten Twitter-keskustelujen perusteella laskettujen polarisaatiolukujen kehitystä neljässä vuodessa (tutkimusjaksona 12 viikkoa ennen eduskuntavaaleja 2019 ja 2023, tarkasteluna viisi eri aihetta; **ilmasto, maahanmuutto, sote, talous ja koulutus**). Solmut edustavat muun muassa poliitikkoja, asiantuntijoita, toimitusjohtajia sekä tavallisia kansalaisia, ja linkit jomman kumman solmun julkaisun uudelleenjakoa. Normalisoidulla [AEI-menetelmällä](#) laskettu mielipidepolarisaatio on voimistunut eniten talouskeskustelua kuvaavassa [verkostossa](#), jossa AEI-polarisaatioluku on kaksinkertaistunut neljässä vuodessa poliittisesti vasemmalle ja oikealle kallistuvien mielipideryhmien välillä.

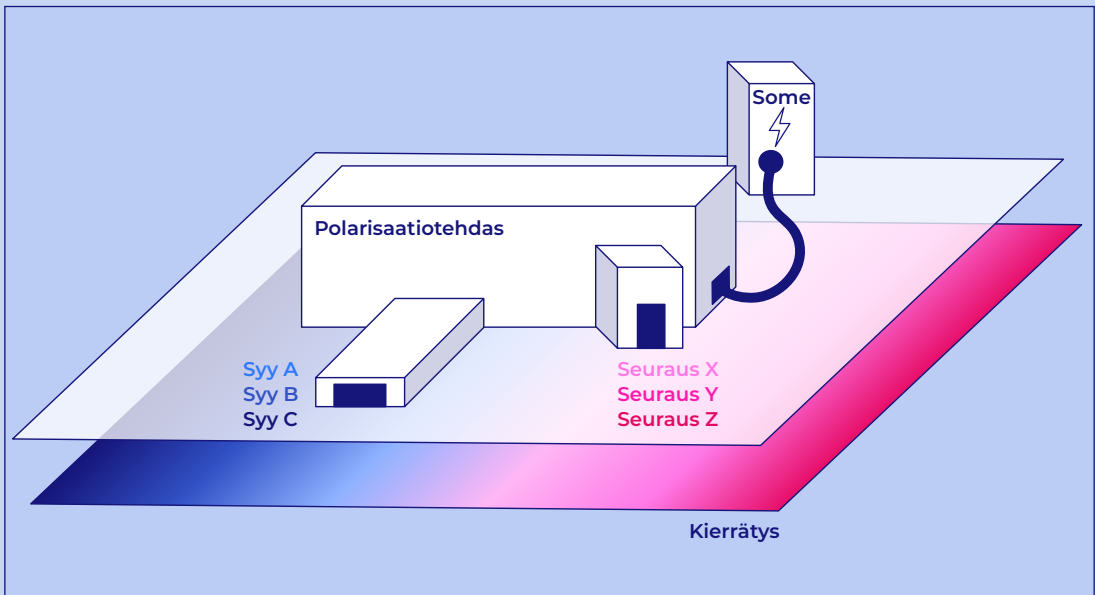
4

POLARISAATION SYISTÄ JA SEURAUKSISTA

Edellä olemme esittäneet työkaluja poliittisen polarisaation hahmottamiseen ja mittaamiseen. Hahmottaessamme ilmiön luonteen seuraava kysymys lienee, mistä ilmiö juontaa juurensa. Vaihtoehtoisesti kohonnut kyky jäsentää ilmiötä voi johtaa kysymykseen, onko polarisaatiolla edes niin väliä. Vaikka käsikirjamme pääpaino on polarisaation hahmottamisessa ja mittaamisessa, tarjoamme seuraavassa lyhyet katsaukset niin polarisaation syihin ja seurauksiin, polarisaation nykytilaan Suomessa kuin polarisaation liennyttämiseen. Tavoitteemme on tarjota vastauksia molempiin edellä esitettyihin kysymyksiin ja antaa lukijalle konkreettisia keinoja siihen, miten suhtautua tai vaikuttaa polarisaatioon.

Polarisaatiolle ei voi nimetä mitään yhtä tiettyä syytä, vaan se ikään kuin kumpuaa eri syiden välisestä vuorovaikutuksesta. Esimerkiksi populismi saa polttoainetta taloudellisesta eriarvoistumisesta juontuvasta tyytymättömyydestä. Myös mediassa on jo pitkään tiedetty, että konfliktit ja skandaalit houkuttelevat sekä lukijoita että mainostuloja. Lukuisista ajan yli kertyvistä yhteisvaikutuksista johtuen polarisaation seurauksille on niin ikään usein vaikea osoittaa mitään selkeää syytä.

Jos polarisaatio olisi tehdas, se jalostaisi eri “raaka-aineita” (syitä) tuottaakseen eri “tuotteita” (seurauksia). Miten tehdas tarkalleen ottaen tuotteensa valmistaisi, olisi kuitenkin yrityssalaisuus. Osan tuotteista (seurauksista) “polarisaatiotehdas” luonnollisesti “kierrättäisi” uusiksi raaka-aineiksi (syiksi). Kielikuvaa voi vielä laajentaa käsittämään yritysmuodon, joka olkoon pörssiyhtiö: Olemme kaikki omistajia poliittisessa polarisaatiossa ja kukin meistä voi ainakin periaatteessa joko lisätä tai vähentää omistustaan, mutta suurin valta ja vastuu polarisaation kehityskuluista on keskittynyt suurimmille omistajille, kuten puolueille, medialle ja järjestöille. Vastaavankaltaista enemmän-ja-erilaista-kuin-osiensa-summa -kielikuvaa on ehdottanut muun muassa yhdysvaltalainen politiikan kommentaattori [Ezra Klein](#).

KUVA 8. Polarisaation syitä ja seurauksia.

Polarisaation taustalla on monen eri tekijän välinen vuorovaikutus, eikä sen seurauksia ole helppo jäljittää syihin. Itse vuorovaikutus kuitenkin tapahtuu "polarisaatiotehtaassa", joka käyttää eri syitä raaka-aineina tuottaakseen monenkirjavia seurauksia. Osa seurauksista kierrättyy takaisin joko ylläpitämään vanhoja tai luomaan täysin uusia syitä polarisaatiolle. Sosiaalista mediaa ei toistaiseksi ole mielletty polarisaation juurisyysiksi, vaan pikemmin sitä kiihdyttäväksi voimaksi, joten sen osuutta kuvaa parhaiten tehtaalle virtaa tuottava voimalaitos.

Mutta entä ne syyt sitten? Muutamia tieteellisessä kirjallisuudessa esiinnostettuja poliittisen polarisaation syitä olemme listanneet oheiseen taulukkoon. Lista ei ole kattava, mutta antaa osviittaa syiden moninaisuudesta. Listaa läpikäydessä voi myös havaita kuinka eri syyt vahvistavat toisiaan. Esimerkiksi politiikan mediatisoitumista, tyytymättömyydestä kumpuavaa populismin nousua ja poliittisen retoriikan muutosta on vaikea nähdä toisistaan tyystin irrallisina ilmiöinä.

Lukija saattaa huomata, että listassa ei ole mainittu somea lainkaan. Some on ainakin toistaiseksi mielletty enemmän polarisaation lukuisia taustatekijöitä kiihdyttäväksi voimaksi kuin sen juurisyyksi. On kuitenkin huomattava, että somen vauhti ja kasvava rooli personoituna tiedonlähteenä niin kansalaisten, poliitikkojen kuin journalistien parissa muokkaavat yhteistä tietopohjaamme – siis käsitystä siitä, millaisessa todellisuudessa elämme. Jos saavutamme pisteen, jossa käsityksemme todellisuudesta eriävät merkittävästi poliittisen värimme perusteella, lienee some muuttunut polarisaatiokiihdyttimestä yhdeksi uudeksi juurisyyksi.

Syy	Kuvaus	Kirjallisuutta
Demografiset ja sosiaaliset muutokset	Tulo- ja varallisuuserojen on havaittu korreloivan polarisaation kanssa, mutta vain silloin, kun paikalliset puolueet edustavat eri tulo- ja varallisuusluokkia. Myös globalisaation taloudelliset (esim. valmistavan teollisuuden alasajo ja tietotyön lisääntyminen) ja demografiset (esim. kaupungistuminen ja monikulttuuristuminen), tai enemmän niiden voimakas politisointi, on yhdistetty polarisaatioon.	Gunderson 2022, Walter 2021
Politiikan mediatisoituminen	Politiikan toimijoiden on viime vuosikymmenten aikana osoitettu omaksuneen median toimintalogiikan, mikä viittaa siihen, että päätöksiä, kannanottoja ja kampanjoita ohjaa mediahuomion optimointi. Mediatisoituminen näkyy poliittisten irtopisteiden keruuna, yksilöiden korostumisena ja vastakkainasetteluna, joista kukin on omiaan jakamaan kansaa puolustajiin ja vastustajiin. Myös keltainen lehdistö on tehnyt osansa politiikan viihteellistymisen eteen. Mediatisaatio on yhdistetty erityisesti mielletyn polarisaation kasvuun.	Strömbäck 2008, Chadwick ym. 2018
		36

Mediakentän politisoituminen	Median riippumattomuus on aina ollut enemmän ideaali kuin todellisuutta, mutta median ja puolueiden lähentyminen on yhdistetty erityisesti populismin nousuun, erityisesti Yhdysvalloissa, sillä myötämielinen media ei kyseenalaista oman leirin edustajia samoin kuin perinteisiin journalistisiin käytänteisiin sitoutunut media. Yhdysvalloissa politisoituneelle mediasisällölle altistumisen on osoitettu lisänneen mielipidepolarisaatiota. Mediakentän politisoitumisesta (tai politisoinnista) on viitteitä myös Suomessa.	Krämer 2014, Martin & Yurukoglu 2017, Gronow & Malkamäki 2024
Poliittisen retoriikan muutos	Poliitikoilla voi olla merkittävä rooli affektiivisen polarisaation taustalla, sillä halventavan retoriikan on havaittu tarttuvan äänestäjiin ja ohjaavan heidän käyttäytymistään. On näyttöä siitä, miten keskustelupalstojen ja mediakentän valtavirtaa vastaan uivien uutissivustojen retoriikka on löytänyt tiensä myös eduskunnassa pidettyihin puheisiin.	Bäck ym. 2023, Skytte 2022, Ylä-Anttila ym. 2019
Erilaistuvat asuinympäristöt	Yksilön asuinympäristöllä lapsuudessa, nuoruudessa ja varhaisaikuisuudessa on esitetty olevan suuri vaikutus hänen identiteettinsä kehittymiseen. Koska asenteiden ja uskomusten, joihin yksilöt ovat yhteisön jäsenenä kasvaneet, siis kulttuurin, merkittävät muutokset myöhemmin elämässä ovat harvinaisia, nuoruuden asuinympäristön rooli yhteiskunnallisten näkemysten ja poliittisten jaotteluiden kehittämisessä on huomattava.	Leino 2022
Vaalijärjestelmät	Vaalijärjestelmän yhteys polarisaatioon on avoin kysymys. Eri ajatusmaailmoja laajemmin edustava suhteellinen vaalitapa (ts. monipuoluejärjestelmä) on aiemmin yhdistetty enemmistövaalitapaa (ts. kaksipuoluejärjestelmä) korkeampaan polarisaatioon puolueiden välillä, mutta matalampaan polarisaation kansan keskuudessa, sillä vaihtoehtojen kirjon on nähty vievän pohjaa yleiseltä tyytymättömyydeltä. Tällainen oletus on kuitenkin kyseenalaistettu viime vuosikymmeninä. Lisäksi presidenttivetoisten järjestelmien on väitetty johtavan korkeampaan polarisaatioon.	Ezrow 2007, Golder & Stramski 2010, Hanretty 2022

Informaatio- vaikuttaminen	Somealustoilla joko tahallisesti tai tahattomasti erittäin nopeasti leviävän virheellisen, tai ainakin merkitykseltään vääristellyn informaation, on nähty vaikuttavan poliittiseen keskusteluun useilla eri tavoilla. Hämmennys ja eripura ovat usein myös näiden kampanjoiden tavoite, mutta ihmisten motiivit levittää voimakkaita reaktioita herättävää virheellistä tietoa ovat usein monenkirjavia.	Hagen ym. 2022, Del Vicario ym. 2019, Verstraete ym. 2022
-------------------------------	---	---

Taulukko 1: Polarisaation taustalla on lukuisia toisiaan vahvistavia syitä.

Polarisaation seuraukset ovat vähintään yhtä monenkirjavia kuin sen taustalla vaikuttavat syyt. Siinä missä polarisaatiolla voi olla myös positiivisia yhteiskunnallisia seurauksia (esim. äänestäjien aktivoituminen ja poliittisten mandaattien selkiytyminen), negatiiviset seuraukset selvästi ylittävät nämä mahdolliset hyödyt. Muutamia voimakkaaseen polarisaatioon liitettyjä negatiivisia seurauksia olemme listanneet oheiseen taulukkoon.

Seuraus	Kuvaus	Kirjallisuutta
Polarisaation hivuttautuminen kaikille elämän osa-alueille	Yhdysvalloissa on kyetty osoittamaan, että poliittinen identiteetti määrittää aiempaa selvästi enemmän kaikkea ihmisten välistä kanssakäymistä. Poliittiset jakolinjat heijastuvat niin kulttuurituotteiden kulutukseen, asuinalueiden valintaan kuin yritysjohtajien ja finanssilaitosten tekemiin taloudellisiin päätöksiin. Polarisaatio siis rajaa ihmisten valintoja, joka helposti johtaa heikompilaatuisiin henkilökohtaisiin ja yhteiskunnallisiin päätöksiin.	Brown & Enos 2021, DellaPosta 2020, Kempf & Tsoutsoura 2024

Yhteisen tietopohjan rapautuminen	Ihmisten käsitykset yhteiskunnallisista kehityskuluista määrittävät aiempaa enemmän poliittisen värin perusteella, ennemmin kuin esimerkiksi oman yhteiskunnallisen aseman perusteella. Räikeimmillään tietopohjan eriytyminen on näkynyt Yhdysvalloissa koronapandemian aikana, jolloin ylikuolleisuus oli erityisen korkeaa republikaanipuolueen kannattajien keskuudessa, eikä suhtautuminen pandemiaan muuttunut edes niiden keskuudessa, jotka olivat kärsineet siitä pahoin mutta selviytyneet.	Kashner & Stalinski 2024, Rodriguez ym. 2022, Wallace ym. 2023, Wu ym. 2024
Poliittinen aktiivisuus	Poliittisen polarisaation on osoitettu selkiyttäneen kansalaisten poliittista identiteettiä, ymmärrystä poliittisista kysymyksistä ja lisänneen heidän poliittista osallistumista – ainakin vielä noin vuosikymmen sitten. Polarisaation jatkaessa voimistumistaan selkeä enemmistö yhdysvaltalaisista kertoo väsyneensä poliittiseen kinasteluun, kokevansa osattomuutta poliittisessa keskustelussa ja kuvaavansa politiikkaa varsin negatiivisin sanankääntein, kuten jakavaksi, sekavaksi ja korruptoituneeksi.	Huddy ym. 2015, Abramowitz & Saunders 2008, Doherty ym. 2023
Huono hallinto	Polarisaatio on verrattain selvästi yhdistetty ilmeisen kiireellisten lainsäädäntöprosessien pitkittymiseen ja poliittisten päätösten heikentyneeseen laatuun. Polarisaatio voi johtaa puoluepoliittisten hankkeiden suosimiseen julkisen talouden kestävyyskustannuksella, kaikkia hyödyttävien julkisten investointien laiminlyömiseen tai veronmaksajille kalliiksi koituviin julkisiin palveluihin. Poliittinen epävakaus on myös este yksityisille investoinneille.	Azzimonti 2011, McCarty ym. 2006, Thompson 2013
Kansainvälinen koordinaatio	Tutkijat ovat mallinnuksen keinoin pystyneet osoittamaan, että valtioiden sisäisen polarisaation kasvu heikentää valtioiden halua ja kykyä sitoutua kansainväliseen yhteistyöhön. Kansainvälinen politiikka voi kuitenkin ajoittain toimia myös keinona löytää yhteinen sävel maan sisällä.	Hefeker & Neugart 2023

Mielenterveys	Yhdysvalloista on raportoitu, että ihmiset, jotka kokevat ympäröivän yhteiskunnan polarisoituneeksi ovat yli 50 % alttiimpia ahdistukselle ja masennukselle.	Makri 2024
---------------	--	------------

Taulukko 2: Voimakas polarisaatio on yhdistetty useisiin negatiivisiin yhteiskunnallisiin seurauksiin, joiden nähdään ylittävän mahdolliset positiiviset seuraukset.

5

POLARISAATION KEHITYS SUOMESSA

Poliittisen polarisaation tutkimus Suomessa on selvästi vilkastunut viime vuosina. Aiheesta on syntynyt erityisesti 2020-luvulla kirjoja, raportteja ja akateemista tutkimusta. Kuten mainitsimme edellä, käsikirjamme tavoite ei ole käydä kaikkea tätä kirjallisuutta seikkaperäisesti läpi. Meille kirjoittajille vaikuttaa selvältä, että tutkimusnäyttöä kaikista kolmesta polarisaation eri ulottuvuudesta ei vielä ole riittävästi, jotta Suomen kokonaispolarisaatioasteen voisi määrittää. Seuraavassa nostamme kuitenkin esiin muutamia tuoreita havaintoja suomalaisten poliittisesta jakaantuneisuudesta. Kattavamman kuvan saa tutustumalla käsikirjan lopussa listattuun kirjallisuuteen.

Kirjallisuus tyypillisesti esittää seuraavan kysymyksen: miten polarisoitunut Suomi on? Ilmiön monimutkaista luonnetta ja sille määritetyn voimakkuuden riippuvuutta käytetystä mittarista kuvastavat tutkimusten osin ristiriitaiset johtopäätökset.

[Fornaro \(2021\)](#) tutki eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastauksia vuosilta 2011, 2015 ja 2019 ja havaitsi mielipidepolarisaation kasvaneen lähinnä ilmastokysymyksissä ja suhtautumisessa eurojäsenyyteen. Saman aineiston perusteella ehdokkaiden näkemykset olivat vuoteen 2019 mennessä lähentyneet toisiaan maahanmuuttoon ja Natoon liittyvissä kysymyksissä. Suomen kansallisen vaalitutkimuskonsortion eduskuntavaalitutkimuksen [\(Isotalo ym. 2020\)](#) mukaan ideologinen polarisaatio Suomessa on ollut hienoisessa kasvussa (2003-2019), mutta raportti ei havainnut merkkejä laajamittaisesta polarisoitumisesta.

Vuoden 2019 jälkeen polarisaation kasvusta mielipideulottuvuudessa on havaittu selkeitä merkkejä ainakin digitaalisissa ympäristöissä. [Salloum ym. \(2024\)](#) vertasi poliittista keskustelua maahanmuuton, ilmastomuutoksen, soten, talouden ja koulutuksen ympärillä noin kolme kuukautta ennen vuosien 2019 ja 2023 eduskuntavaaleja ja havaitsi mielipidepolarisaation lisääntyneen kaikissa tutkituissa aiheissa. Merkittävin polarisaation voimistuminen nähtiin kuitenkin

listattujen aiheiden linkittymisessä toisiinsa, sillä linjoittuneisuus kaikkien aiheiden välillä lisääntyi jyrkästi, mutta aivan erityisesti ilmasto- ja maahanmuuttoasenteiden kohdalla. Vastaaviin löydöksiin päätyivät [Gronow & Malkamäki \(2024\)](#) tutkiessaan polarisaation kehitystä viikkotasolla Juha Sipilän hallituskauden alusta (2015) Sanna Marinin hallituskauden loppuun (2023). Polarisaatiota digitaalisissa ympäristöissä tarkasteltaessa täytyy kuitenkin huomioida niiden useista muista ympäristöistä poikkeavat sosiaaliset normit, tunnereaktioita palkitsevat algoritmit sekä kapea edustavuus, jossa ylikorostuu politiikasta kiinnostuneiden rooli polarisaatiossa.

Sukupuolella on nykyään enemmän merkitystä suomalaisessa politiikassa. Viimeisimpien tutkimusten mukaan sukupuolen rooli korostuu erityisesti äänestyskäyttäytymisessä ([Mannerström ym. 2020](#), [Kestilä-Kekkonen ym. 2024](#)). Esimerkiksi vuoden 2023 eduskuntavaaleissa nähtiin, että nuoret ja keski-ikäiset naiset suosivat selkeämmin punavihreitä puolueita, kun taas saman ikäiset miehet kallistuivat oikeistopuolueiden kannattajiksi. Näin ollen naisten ja miesten väliset erot poliittisissa arvomaailmoissa ja tärkeiksi koetuissa aihepiireissä heijastunevat myös näiden ryhmien välisiin vuorovaikutussuhteisiin.

Polarisaatio on lisääntynyt myös affektiivisessä ulottuvuudessa. Vaalitutkimukset ([Grönlund & Strandberg 2023](#), [Kestilä-Kekkonen ym. 2024](#)) osoittavat, että kielteinen suhtautuminen muihin kuin omaan puolueeseen on voimistunut erityisesti vuoden 2019 jälkeen suomalaisten äänestäjien keskuudessa. [Suojanen ym. \(2024\)](#) mainitsevat myös affektiivisen polarisaation kasvun, vaikka kansainvälisellä tasolla Suomen tilannetta ei koeta hälyttäväksi. Tutkijat kuitenkin muistuttavat, että vaikka tämänhetkinen affektiivisen polarisaation aste olisi verrokkimaita alhaisempi, se ei takaa sitä, että Suomi olisi jollain lailla immuuni eri poliittisten leirien (tai niiden sisäisten ryhmittymien) radikalisoitumiselle tai edes poliittiselle väkivallalle. Polarisaatio on maailmanlaajuinen ilmiö, joka vaikuttaa myös Suomeen, joskin pienemmässä mittakaavassa – ainakin toistaiseksi.

6

NÄKÖKULMIA POLARISAATION LIENNYTTÄMISEEN

Mikä menee ylös, voi tulla myös alas

Poliittisen polarisaation voi siis viimeaikaisen tutkimuksen valossa todeta olevan nousussa niin Suomessa kuin maailmalla. Historialliset vertaukset ovat aina ontuvia, mutta polarisaation on siis aiemmin täytynyt olla alhaisemmalla, yhteiskuntaa ennemmin rakentavalla kuin repivällä tasolla. Toisaalta myös Suomi on kokenut sekä lyhyen mutta verisen sisällissodan että jonkinasteista vallankumousta havitelleen “nuortaistolaisuuden” nousun ja laskun 1970-luvulla. Se mikä menee ylös, voi siis tulla myös alas – niin myös nykypäivän polarisaatio. Seuraavassa käymme läpi viisi eri näkökulmaa polarisaation lieennyttämiseen. Keskitymme poliittisen järjestelmän luonteeseen, jaettujen uhkien yhdistävään voimaan, konkreettisiin toimiin, tiedonvälitykseen ja polarisaatiosuhteeseemme.

Instituutiot automaattisina vakauttajina

Suomen poliittisessa järjestelmässä useat puolueet kilpailevat lainsäädäntövallasta, joka jaetaan vaaleissa suhteellista vaalitapaa noudattaen. Puolueet saavat kansanedustajia suhteessa saamaansa äänimäärään, joka takaa myös pienempien puolueiden mahdollisuuden saada paikkoja. Järjestelmä johtaa laajempaan edustukseen päätöksenteossa kuin enemmistövaalitapa, jollainen löytyy muun muassa Yhdistyneestä kuningaskunnasta ja Yhdysvalloista. Suomen järjestelmä siis ikään kuin automaattisesti kannustaa neuvotteluun, kompromisseihin ja puolueiden välisten suhteiden ylläpitoon pitkällä aikavälillä, sekä useista puolueista koostuvien hallitusten muodostamiseen, jotta maassa on ylipäänsä mahdollista valmistella ja toimeenpanna lakeja ja siten edistää edes osaa omista poliittisista tavoitteista.

Monipuoluejärjestelmässä puolueet voivat myös keskittyä eri asiakysmyksiin ilman, että puolueen täytyy ylläpitää vahvaa

yhtenäistä mielipidettä jokaisesta poliittisesta aiheesta. Tämä automaattisesti hillitsee mielipiteiden linjautumista. Kun mikään puolue ei käytännössä koskaan saa kaikkea valtaa käsiinsä yhdellä kertaa, suomalaisten puolueiden panokset vaaleissa eivät myöskään ole aivan yhtä suuret kuin kaksipuoluejärjestelmässä, joissa voittaja todella vie kaiken.

Monipuoluejärjestelmä ei kuitenkaan ole immuuni polarisaatiolle. Polarisaatio voi ilmetä puolueiden “blokkiutumisena” ja taktisena äänestyskäyttäytymisenä, jossa ääniä keskitetään sille, jolla on parhaat mahdollisuudet torpata vähemmän mieluisa hallituskokoonpano. Taktinen äänestäminen voi toimia, mutta hämärtää kuvaa puolueiden todellisesta kannatuksesta ja voi myös johtaa tilanteeseen, jossa äänestäjä ei vastuuta puoluetta samoin kriteerein kuin sellaista, joka ansaitsi äänensä omilla vaalilupauksillaan. Puolueiden polarisaatio, siis blokkiutuminen, voi vaalitavasta riippumatta mahdollistaa oman blokin enemmistön parlamentissa, joka voi jopa kannustaa poliitikkoja aktivoimaan omaa kannattajakuntaa lietsomalla vastakkainasettelua “meidän” ja “heidän” välillä.

Suomessa hallituskoalitio muodostetaan vaalituloksen ja hallitusneuvotteluiden pohjalta. Ruotsissa äänestäjät ovat jo pitkään tienneet puolueblokit ja mahdolliset hallituskoalitiot hyvissä ajoin ennen vaalipäivää – ruotsalainen äänestäjä siis tietää suomalaista paremmin millaiselle kokoonpanolle äänensä antaa. Ruotsin malli toimi pitkään hyvin politiikan määrittäessä vasemmisto-oikeisto -akselilla, mutta politiikan konservatiivi-liberaali -akselin viimeaikaisen aktivoitumisen myötä maan blokkipolitiikka on ollut vastatuulella. Vuoden 2022 vaaleissa blokkien ulkopuolelta nousseiden kansalliskonservatiivisten ruotsidemokraattien suosio johti hallitusta muodostettaessa mittaviin ongelmiin, jotka ratkaistiin luomalla riippuvuus hallituksen ja oppositiosta ilman poliittista vastuuta toimivien ruotsidemokraattien välille. Vaikka puolueblokit lienevät sisäisesti demokraattisempia kuin yksittäiset suuret puoleet, Suomen viimeaikainen kehitys kohti blokkipolitiikkaa on

omiaan voimistamaan polarisaatiota. Kuninkaantekijöiksi näyttävät nousseen pienemmät puolueet, jotka saavat kokoaan enemmän valtaa mahdollistaessaan enemmistöhallitusten muodostamisen.

Poliittiset instituutiot eivät rajoitu vain poliittiseen järjestelmään. Suomessa ja muissa Pohjoismaissa on pitkä niin kutsutun sosiaalidemokraattisen korporatistimin perinne. Korporatismi viittaa yhteiskunnallisten eturyhmien, ennen kaikkea työntekijöiden ja työnantajien edustajien, vakiintuneeseen asemaan lähes kaikessa yhteiskunnallisessa päätöksenteossa ympäristöveroista eläkeikään. Myös korporatismi on voinut hillitä polarisaatiota vasemmisto-oikeisto -akselilla, koska eri intressit ovat ainakin perinteisesti päässeet mukaan päätöksentekoon hallituskokoonpanosta riippumatta. Korporatismi on Suomessa edelleen vahvaa, mutta siihen kohdistuu kovaa kritiikkiä. Se on nähty esteenä niin kunnianhimoiselle ympäristöpolitiikalle kuin hallituksen kansalta hankitulle mandaatille. Voinemme todeta, että poliittiset instituutiot ovat mitä ilmeisimmin toimineet polarisaation “automaattisina vakauttajina” Suomessa, mutta riittääkö niissä ytyä hillitä sitä myös jatkossa on avoin kysymys.

Ulkoinen uhka, sisäinen koheesio

Polarisaatiokeskustelussa kuulee toisinaan esitettävän, että voimakas poliittinen polarisaatio ei olisi ollut mahdollista Kylmän sodan maailmassa, jolloin kansakuntiin kohdistui luonteeltaan eksistentiaaliseksi koettu ulkoinen uhka. Kirjallisuudessa ajatus kulkee nimellä uhka-koheesio hypoteesi, jonka mukaan merkittävä ulkoinen uhka tuo kansalaiset yhteen.

Polarisaatio erityisesti Yhdysvalloissa lienee historian valossa ollut matalimmillaan Neuvostoliiton edustaessa sekä konkreettista turvallisuusuhkaa että teknologisetaloudellista

kilpakumppania. Kieltämättä polarisaation kiihtymisellä Yhdysvalloissa on ajallinen yhteys Neuvostoliiton romahdukseen 1990-luvulla. Maan polarisaatiokehitykselle merkittävää takapakkaa kuitenkin tuotti Presidentti George W. Bushin syyskuun 11. päivän terrori-iskujen vanavedessä lanseeraama terrorisminvastainen sota, jonka hän kiteytti muotoon: “Olet joko meidän puolellamme tai terroristien puolella”. Uuden ulkoisen uhkakuvan luominen mustavalkoisen retoriikan saattelemana näytti siis tuovan yhdysvaltalaiset yhteen – ainakin hetkellisesti.

Myös Suomessa havaittiin vastaava tapahtuma helmikuussa 2022 Venäjän hyökättyä toiseen naapurivaltioonsa Ukrainaan. Uhka oli niin kouriintuntuva, että se yhdisti niin kansan kuin päättäjät, jonka seurauksena Suomi katkaisi vuosikymmenten mittaisen sotilaallisen liittoutumattomuutensa hakemalla jäsenyyttä Pohjois-Atlantin sotilasliitto NATOssa. Poliittisten ryhmien välinen lähentyminen oli kuitenkin lyhyt ja pitkälti turvallisuuspolitiikkaan rajoittunut ilmiö. Pian eri poliittiset tahot pyrkivät hyödyntämään muutosta turvallisuustilanteessa omien poliittisten tavoitteidensa edistämiseen – toisille se oli peruste vauhdittaa irtaantumista fossiilisista polttoaineista, joillekin syy kumota ilmastosyistä turpeen energiakäytölle säädettyjä rajoituksia.

Ulkoiset uhat voivat siis loiventaa polarisaatiota yhteiskunnassa, mutta sama mekanismi voi kuitenkin syöstä kansan yhä syvempään polarisaatiokierteeseen, sillä ulkoisen uhan määrittely voi itsessään olla polarisoiva prosessi. Esimerkkinä toimivat turvapaikanhakijoiden (tai heidän oikeuksiaan puolustavien) leimaaminen turvallisuusuhaksi tai jonkin poliittisen ryhmän määrittely uhaksi demokratialle. Olivat uhat todellisia tai sellaisiksi koettuja, uhka-koheesio mekanismi yhteiskunnan sisällä ennemmin kiihdyttää kuin hillitsee polarisaatiota. Toisen ryhmän muodostamaksi koettu uhka omalle kulttuurille, elintavoille tai elinkeinoille ovat myös affektiivisen polarisaation kerroksia.

Koheesio voisi periaatteessa olla mielekäs ja kenties pitkäkestoinen seuraus yhteisestä ulkoisesta uhasta, kunhan uhkaa ei muodostaisi jokin toinen ihmisjoukko. Uhkaan reagoiminen, oli kyseessä sitten ympäristömuutos, köyhyys, ydinaseet tai sairaudet, voi myös uhata jonkin toisen ryhmän elintapoja tai elinkeinoja. Vaikka uhan vakavuudesta löytyisi yksimielisyys, keinoista sen torjumiseksi voidaan olla hyvin erimielisiä – näin kävi myös maailmanlaajuisen koronapandemian kohdalla, joka alkuun yhdisti, mutta myöhemmin jakoi kansakuntia, myös suomalaisia.

Liuta konkreettisia toimia

Yksi arvostetuimmista tieteellisistä aikakauslehdistä *Science* julkaisi vastikään 84:n polarisaatiotutkijan [havainnot](#) koskien 25:n erilaisen konkreettisen toimen vaikutuksia sekä kilpailevaa poliittista ryhmää koskeviin näkemyksiin, demokratian vastaisten käytäntöjen hyväksyttävyyteen, että vastapuoleen kohdistuvan poliittisen väkivallan ymmärrykseen yhdysvaltalaisen demokraatti- ja republikaaniäänestäjien keskuudessa. Tutkijat siis tekivät kokeiluja selvittääkseen, josko olisi olemassa konkreettisia keinoja lieventää Yhdysvalloissa lähes äärimmilleen voimistunutta polarisaatiota.

Kokeiltuihin keinoihin lukeutuivat niin ystäväystymismeditaatio, moraalisten peruspilareiden teorian lukeminen, talousasioita koskevien mielipiteiden läheisyyden osoittaminen kuin tietovisa, jossa pärjääminen edellytti yhteistyötä. Kautta linjan, 23:lla toimella oli polarisaatiota loiventava vaikutus ainakin yhteen kolmesta polarisaation ilmentymästä. Suurimmat vaikutukset olivat pääosin seurausta toista ryhmää koskevien ennakkoluulojen ja väärinkäsitysten korjaamisella ja yhdysvaltalaisen laajan enemmistön jakamien yhteisten arvojen korostamisella. Suurin vaikutus kautta linjan oli kuitenkin englantilaisella mainosvideolla, jolla esiintyvät henkilöparit ovat kiivaasti eri mieltä joko feminismistä,

ilmastonmuutoksesta tai sukupuolen moninaisuudesta, mutta saavat tietää sen vasta tehtyään yhteistyötä huonekalujen asennuksessa ja kerrottuaan omista taustoistaan ja kokemuksistaan toisilleen – jonka jälkeen he saavat vielä valita, jäävätkö oluen äärelle jatkamaan juttua. Kaikki parit jäävät. Tuloksia voi pitää rohkaisevina, ennen kaikkea siksi, että tällaisten keinojen käyttö on kiinni vain ja ainostaan meistä itsestämme. Tutkijat kuitenkin huomauttavat, että toimien havaittu vaikutus ei liene kovin pitkäikäinen – todellinen vaikutus riippunee siitä, miten ne juurrutetaan osaksi mediaa, puoluekoneistoja, eduskuntaa ja laajemmin koko poliittista kulttuuria.

Paljon huomiota herätti myös eräs toinen viimeaikainen tutkimus, jossa etsittiin keinoa ennaltaehkäistä mielipiteiden linjoittumista aiempien poliittisten jakolinjojen mukaisesti uusissa tai muutoin vähälle poliittiselle huomiolle jääneissä aiheissa. Tutkijat rekrytoivat yhdysvaltalaisia republikaaneja ottamaan kantaa Internetin neutraliteettiin – siihen, tuleeko digitaalisten palveluntarjoajien suhtautua kaikkeen Internetissä olevaan tietoon tasapuolisesti. Osalle republikaaneista esitettiin eri poliittisia leirejä edustavien poliitikkojen kannanottoja, osalle näennäisen objektiivista tietoa Internetin neutraliteetin hyödyistä ja haitoista. Jälkimmäinen ryhmä antoi yhteensä 46 % enemmän lahjoituksia neutraliteettia ajaneelle kansalaisjärjestölle. Uuden poliittisen kysymyksen noustessa esiin, voimme siis pyrkiä tarjoamaan tasavertaisen kattauksen näkökulmista niin puolesta kuin vastaan *ennen* kuin poliittiset tahot ehtivät tarjota kannattajilleen puolueen tavoitteisiin enemmän tai vähemmän väkisin yhteensovitetun näkemyksen.

Algoritmit, journalistit ja yhteinen tietopohja

Tiedonvälityksen politisoitumista pidetään Yhdysvalloissa keskeisenä polarisaatiota voimistaneena tekijänä. Presidentti Ronald Reaganin kumottua niin kutsutun “reiluusdoktriinin” vuonna 1987, uutismedioiden poliittiset siteet ovat vahvistuneet. Siteet viittaavat muun muassa kolumnien kannanottoihin ja uutisten keinotekoiseen rajaukseen niin, että viesti johdonmukaisesti tukee jonkin tietyn puolueen linjaa. Algoritminen tiedonvälitys, joka piittaa totuutta ja tasapuolisuutta enemmän sisällön kiinnostavuudesta, on kuitenkin kiihdyttänyt poliittisten todellisuuksien erkanemista. Myös Suomessa eri poliittisiin leireihin lukeutuvien on vuodesta 2019 lähtien havaittu jakavan uutisia digitaalisissa ympäristöissä merkittävän osin eri lähteistä. Erityisesti iltapäivälehdistön uutiset ovat saaneet suosiota konservatiivioikeiston parissa, siinä missä perinteisten kansallisten medioiden, kuten Helsingin Sanomien ja Yleisradion, uutisia jaetaan ennen kaikkea liberaalivasemmiston toimesta.

Journalistit voivat tehdä paljon demokratian yhteisen tietopohjan vahvistamiseksi, esimerkiksi toteuttamalla edellä esiteltyjä konkreettisia toimia. Pelkkä journalistinen päätös poliittisesta puolueettomuudesta tai journalistiset käytänteet, joilla pyritään varmistamaan eri näkökulmien tasapuolinen käsittely uutisoinnissa, eivät kuitenkaan ole tae mielekkäistä lopputuloksista. Raportoitaessa yhteiskunnallisista ongelmista, joiden syistä, seurauksista tai ratkaisuista selvä enemmistö tieteen edustajista on yhtä mieltä (esim. yritystukien nettohaitallisuudesta), pyrkimys käsitellä vastakkaisia poliittisia kantoja ehdottoman tasapuolisesti voi johtaa lukijaa harhaan. Esimerkiksi Iso-Britannian yleisradioyhtiö BBC:n tiukan puolueettomuuslinjan on havaittu keskittävän medianäkyvyyttä suurimpien puolueiden kovaäänisimmille edustajille, josta voi seurata rajoittunut käsitys vaihtoehtoista. Tasapainoharhaa voi hillitä asettamalla kilpailevat näkökannat konteksiin, jossa huomioidaan myös tieteellinen konsensus. Polarisaation

kohotessa tiedollisten auktoriteettien merkitys voi kuitenkin politisoitua, jolloin parhaasta saatavilla olevasta tiedosta tulee polttoainetta vastakkainasettelulle.

Ammattiyhteisöjournalisti voi kuitenkin tehdä vain oman verrattain pienen osansa, sillä somealustojen ja uutismedioiden toimintalogiikkaan algoritmien aikakaudella on huomattavasti vaikeampi puuttua. Alustat kuten *Facebook* ja *X* (entinen *Twitter*) on todettu erityisen polarisoiviksi. Sosiologi Chris Bail (2021) näkee juuri näiden alustojen algoritmit eräänlaisina prismoina, jotka vääristävät käsityksemme yleisestä mielipiteestä ja ohjaavat meitä omaksumaan poliittisen kannan asioihin, joista emme muutoin olisi välttämättä edes kiinnostuneet. Bail ehdottaa, että alustojen tulisi a) kannustaa eri mieltä olevia rakentavampaan vuorovaikutukseen, b) suosia maltillisia näkemyksiä äärimmäisten sijaan, c) tehdä kaikukammiot käyttäjille näkyviksi ja d) ohjata poliittiseen keskusteluun alustojen ulkopuolella. Ideat lienevät kokeilun väärti, mutta algoritmeja hallinnoivat tahot – tai niistä tavalla tai toisella hyötyvät tahot, joihin lukeutuu myös moni uutismedia – tuskin ovat halukkaita muokkaamaan algoritmeista nykyistä pitkästyttävämpiä. Myös muita keinoja algoritmien aiheuttaman vauhtisokeuden hillitsemiseksi on ehdotettu (esim. uutissyötteen personoinnin omaehtoinen muokkaus tai äkkipikaisia reaktioita estävä viive ennen mahdollisuutta ottaa kantaa poliittisiin sisältöihin), mutta mikään toistaiseksi kokeilluista keinoista ei vaikuta saavuttaneen suurta menestystä.

Eräs negatiivinen seuraus polarisaatiosta on kaikukammioiden konkretisoituminen sellaisella tavalla, että myös käyttämämme somealustat eriytyisivät poliittisten jakolinjojen mukaisesti. Digitaalisten ympäristöjen entisestään voimistuva personointi, josta puolestaan TikTok toimii malliesimerkkinä, voi johtaa myös tietokuplien voimistumiseen, sillä personoitu viestintä on pääasiassa yksisuuntaista ja yksittäisillä vaikuttajilla voi olla merkittävä vaikutus joko seuraajiensa vastaanottaman tiedon luonteeseen tai tulkintaan.

Suhtautuminen polarisaatioon

Yksi hieman harvemmin polarisaatiokeskustelussa esille nostettu näkökulma on suhtautumisemme polarisaatioon. Ainakin niin pitkään kun polarisaatio rajoittuu pääosin mielipideulottuvuuteen, voimme myös pyrkiä hyödyntämään polarisaatiota yhteisten asioiden mielekkäässä hoitamisessa. Sen sijaan, että eri ryhmät hyväksikäyttäisivät jännittyntä tilaa omien etujen ajamiseen, voimakkaasti jakavat aiheet voivat myös paljastaa mittavia konflikteja, joita yhteiskunnan todella tulisi pyrkiä käsittelemään ja ratkomaan syvällisesti, osallistavasti ja mieluummin ennemmin kuin myöhemmin. Yhteiskunnallista dialogia voisi jopa suunnitella teorian valossa, mutta poliittisten tahojen retoriikalla, työmoraalilla ja kunnioituksella muita demokratian keinoin politiikkaan osallistuvia kohtaan olisi väistämättä avainrooli tällaisen kehityksen alulle saattamisessa.

Havaittu polarisaatio voi olla myös seurausta vallitsevien olosuhteiden (esim. maatalousyrittäjien heikon markkina-aseman) haastamisesta tai vähemmistöjen kamppailusta tasavertaisen kohtelun ja oikeuksiensa toteutumisen puolesta. Tällöin polarisaatiolle on olemassa demokratiaa edistävä syy ja polarisaation ylläpitäminen on oman tai muiden tasavertaisuuden puolesta taistelevalle ryhmälle ainoa reitti kohti oikeudenmukaisuutta. Kun kyseessä on perustavanlaatuinen epäkohta, jonkinlaisen “keskitien” löytyminen ei siten myöskään tule poistamaan polarisaatiota.

Jonkin asian esittäminen joko täysin tai ei lainkaan polarisoituneena voi myös olla merkittävää vallankäyttöä. Kun poliitikot tai media väittävät jonkin asian olevan “polarisoiva” tai “riitainen”, se on omiaan luomaan mielikuvia aiheen kiistanalaisuudesta, vaikka asiasta saattaisi todellisuudessa vallita suhteellisen laaja yhteisymmärrys. Myös polarisaatiolla pelottelu tai poliittisen kilpailijan polarisoimisesta syytely voi olla poliittinen strategia, jolla pyritään viemään pohjaa kilpailijoiden tarjoamilta vaihtoehdoilta.

Meille kirjoittajille tärkein toivomamme muutos lukijoiden suhteessa poliittiseen polarisaatioon on kuitenkin sen kokonaisvaltaisempi hahmottaminen. Hän, joka pystyy erottamaan polarisaation kolme eri ulottuvuutta ja jäsentämään niitä monikerroksisen polarisaatiomallin avulla, pystyy myös paremmin navigoimaan polarisoituneessa ympäristössä. Hän myös vaatii toimittajilta, tutkijoilta, poliitikoilta ja muilta yhteiskunnallisilta keskustelijoilta selvennystä siihen, että mihin he polarisaatiosta puhuessaan oikeastaan viittaavat ja kuinka paljon se todella kertoo yhteiskunnan kokonaispolarisaatioasteesta.

7

LOPUKSI

Poliittisesta polarisaatiosta kuulee nykyisin paljon porua. Yhdysvaltain polarisaatiosta puhutaan ja kirjoitetaan paljon, mutta käsite on viime vuosikymmenen kuluessa kiistatta rantautunut myös Eurooppaan. Toiset ovat siitä huolestuneita, toiset eivät lainkaan, mutta keskustelijat eivät juuri koskaan tarkenna, mitä polarisaatio heille merkitsee. Tämä käsikirja sai alkunsa tästä havainnosta, jonka uskomme monen käsikirjan käteensä löytäneen lukijan jakavan.

Tavoitteenamme ei ole ollut liiaksi typistää polarisaation aidosti monimutkaista luonnetta yhteiskunnallisena ilmiönä, vaan tehdä siitä helpommin lähestyttävää. Tavoitteen edistämiseksi olemme kursineet kasaan verkostotieteestä innoituksensa saaneen monikerroksisen polarisaatiomallin, joka jäsentää poliittista polarisaatiota mielipide-, vuorovaikutus- ja tunneulottuvuuksissa. Lisäksi malli antaa konkreettisia työkaluja hahmottaa ja mitata yhteiskunnan kokonaispolarisaatioaste ja luokitella se joko alhaiseksi, kohonneeksi tai äärimmäiseksi jännitteen voimakkuuden perusteella.

Käsikirjan painopiste on kiistatta ilmiön hahmottamisessa ja mittaamisessa, mutta olemme myös pyrkineet tarjoamaan lukijalla tiiviit katsaukset niin polarisaation syihin ja seurauksiin, polarisaatioon Suomessa kuin näkemyksiin polarisaation lieennyttämisestä. Uskomme näiden kappaleiden tuovan lukijalle lisäpontta sekä ilmiön ymmärtämiseen että sen vakavuuden arviointiin. Uutta ja vanhaa kirjallisuutta polarisaatiosta on paljon, johon suosittelemme tutustumaan esimerkiksi tätä käsikirjaa lukuapuna käyttäen.

Mitä suosituksiin tulee, luento poliittisesta polarisaatiosta kuuluisi nähdäksemme Suomessa viimeistään toisen asteen tutkintoihin. Myös kasvatus- ja opetushenkilöstölle suunnattu koulutus tukisi niin omaa osaamista polarisaatioon liittyen kuin kykyä navigoida polarisaatiota oppilaiden kanssa ja keskuudessa. Luonnollisesti ymmärrystä meitä

kaikkia koskettavasta ilmiöstä olisi hyvä lisätä niin työ- ja opiskelupaikoilla, urheiluseuroissa kuin muissa yhteisöissä.

Myös heikot signaalit yhteiskunnan polarisoitumisesta on syytä ottaa vakavasti, sillä kansalaisten sitoutumista demokraattisiin arvoihin ja toimintamalleihin hamaan tulevaisuuteen ei voi pitää kiveen hakattuna. On tärkeää pistää merkille, että sekä teknokraattisten että autoritaaristen järjestelmien hyväksyttävyyys vaihtoehtona demokratialle on nousussa maailmalla, mutta niin myös Suomessa.

Mielekäs keskustelu poliittisesta polarisaatiosta edellyttää sekä sen laajempaa kokonaiskuvaa että tarkastelua palanen kerrallaan. Olennaista on nähdä, kuinka yhteiskunnassa meille enemmän tai vähemmän selkeästi näyttäytyvä kehityskulku kumpuaa lopulta niin poliitikkojen, tutkijoiden, journalistien, järjestöjen ja yritysten edustajien kuin tavallisten kansalaisten, meidän kaikkien, varsin arkisista asenteista, kohtaamisista ja tunteista toisiamme kohtaan. Kun osaamme hahmottaa ja mitata polarisaatiota, seuraava askel on kerryttää uutta ja yhdenmukaistaa vanhaa tarkoitukseen soveltuvaa aineistoa. Tästä jatkamme käsikirjan seuraavassa osassa.

Kiitokset

Kiitämme erityisesti professori Mikko Kivelää ja professori Risto Kuneliusta ideoista, keskusteluista ja osuvista kommenteista työn eri vaiheissa. Lisäksi haluamme kiittää Minna Aslama Horowitzia ja Veera Koskista kannustuksesta ja koordinoitavasta. Työmme on toteutettu Suomen akatemian alaisen Strategisen tutkimuksen neuvoston (STN) rahoittaman Demokratian episteeminen toimintakyky algoritmien aikakaudella (DECA) -konsortion puitteissa.

Kirjoittajista

Ali Salloum on Aalto-yliopiston tietotekniikan laitoksen väitöskirjatutkija, joka keskittyy tutkimuksessaan yhteiskunnalliseen polarisaatioon ja sosiaalisten verkostojen analyysiin. Salloum on erityisen kiinnostunut laskennallisten menetelmien kehittämisestä ihmisten välisten jakolinjojen tutkimiseen sekä polarisoituneissa systeemeissä vallitsevien valtarakenteiden analysoimiseen. Salloumin luentoja ja näkemyksiä polarisaatiosta ja tekoälystä on laajasti kuultu sekä julkisen että yksityisen sektorin organisaatioissa.

Arttu Malkamäki on verkosto- ja informaatioteoreettisia menetelmiä poliittisten ilmiöiden tutkimukseen soveltava tutkijatohtori Aalto-yliopiston tietotekniikan laitoksella. Ennen paluuta tutkimusvierailulta Stanfordin yliopistolta Yhdysvalloista, Malkamäen työllisti Helsingin yliopiston valtiotieteellinen tiedekunta. Malkamäki on tutkinut, kuinka polarisaatio Suomessa on viime vuosikymmenen kuluessa noussut ja notkahdellut yhteiskunnallisten kriisien myötä, sekä millaisena eri poliittisten tahojen välinen vuorovaikutus näyttäytyy politiikan kulisseissa, lehtien palstoilla ja sosiaalisessa mediassa.

KIRJALLISUUS

Kaikki puhuvat polarisaatiosta

Makri, A., 2024. Anxiety, depression, headaches - is political polarization bad for your health? *Nature Medicine*, 30(8), 2099–2102.

Eskonen, H., 2024. Suomi ei saanut tehtyä suunnitelmaa luontokadon pysäyttämistä – ministeri Kai Mykkänen selittää epäonnistumista. *Yle Uutiset*.

Polarisaation hahmottaminen

Newman, M. E. J., 2018. *Networks*. Oxford University Press, Oxford.

Kivelä, M., ym., 2014. Multilayer networks. *Journal of Complex Networks*, 2(3), 203-271.

Polarisaation mittaaminen

Krackhardt, D., & Stern R. N., 1988. Informal networks and organizational crises: An experimental simulation. *Social Psychology Quarterly*, 51(2), 123-140.

Salloum, A., ym., 2022. Separating polarization from noise: Comparison and normalization of structural polarization measures. *Proceedings of the ACM on Human-Computer Interaction*, 6, 1-33.

Garimella, K., ym., 2018. Quantifying controversy on social media. *ACM Transactions on Social Computing* 1(1), 1-27.

Strandberg, K., 2023. “Us and them” – Affective polarization among voters of different parties. In *Finland Turned Right: Voting and Public Opinion in the Parliamentary Election of 2023* (toim. Grönlund, K., & Strandberg, K.), 93-99. Åbo Akademi, Åbo.

Gronow, A., & Malkamäki, A., 2024. Political polarisation in turbulent times: Tracking polarisation trends and partisan news link sharing on Finnish Twitter, 2015-2023. Technical report. *arXiv e-print*: 2403.03842.

Kawecki, D., 2022. End of consensus? Ideology, partisan identity, and affective polarization in Finland 2003-2019. *Scandinavian Political Studies*, 45(4), 478-503.

Iannucci, L., ym., 2024. Multiway alignment of political attitudes. *arXiv e-print*: 2408.00139.

Kuplautuminen ja someilmiöt

Xia, Y., ym. 2021. Spread of tweets in climate discussions: A case study of the 2019 Nobel Peace Prize announcement. *Nordic Journal of Media Studies*, 3(1), 96-117.

Chen, T. H. Y., ym., 2021. Polarization of climate politics results from partisan sorting: Evidence from Finnish Twittersphere. *Global Environmental Change*, 71, 102348.

Gronow, A., & Malkamäki, A., 2024. Political polarisation in turbulent times: Tracking polarisation trends and partisan news link sharing on Finnish Twitter, 2015-2023. Technical report. *arXiv e-print*: 2403.03842.

Nguyen, T. C., 2020. Echo chambers and epistemic bubbles. *Episteme*, 17(2), 141-161.

Salloum, A., ym., 2022. Separating polarization from noise: Comparison and normalization of structural polarization measures. *Proceedings of the ACM on Human-Computer Interaction*, 6, 1-33.

Salloum, A., ym., 2024. Anatomy of Elite and Mass Polarization in Social Networks. *arXiv e-print*: 2406.12525.

Polarisaation syistä ja seurauksista

Klein, E., 2020. *Why We're Polarized*. Avid Reader Press, New York.

Gunderson, J. R., 2022. When does income inequality cause polarization? *British Journal of Political Science*, 52(3), 1315-1332.

Walter, S., 2021. The backlash against globalization. *Annual Review of Political Science*, 24, 421-442.

Strömbäck, J., 2008. Four phases of mediatization: An analysis of the mediatization of politics. *International Journal of Press/Politics*, 13(3), 228-246.

Chadwick, A., ym., 2018. Do tabloids poison the well of social media? Explaining democratically dysfunctional news sharing. *New Media & Society*, 20(11), 4255-4274.

Krämer, B., 2014. Media populism: A conceptual clarification and some theses on its effects. *Communication Theory*, 24(1), 42-60.

Martin, G. J., & Yurukoglu, A., 2017. Bias in cable news: Persuasion and polarization. *American Economic Review*, 107(9), 2565-2599.

Gronow, A., & Malkamäki, A., 2024. Political polarisation in turbulent times: Tracking polarisation trends and partisan news link sharing on Finnish Twitter, 2015-2023. Technical report. *arXiv e-print*: 2403.03842.

- Skytte, R., 2022. Degrees of disrespect: How only extreme and rare incivility alienates the base. *Journal of Politics*, 84(3), 1746-1759.
- Bäck, H., ym., 2023. Elite communication and affective polarization among voters. *Electoral Studies*, 84, 102639.
- Ylä-Anttila, T., ym., 2019. Politicization of migration in the countermedia style: A computational and qualitative analysis of populist discourse. *Discourse, Context & Media*, 32, 100326.
- Leino, M., 2022. Asuinympäristöt erilaistuvat, yhteiskunta polarisoituu. Kuinka alueellinen eriarvoistuminen ja asuinalueiden eriytyminen edistävät yhteiskunnan kahtiajakautumista? *Politiikka*, 64(3), 234-257.
- Ezrow, L., 2007. The variance matters: How party systems represent the preferences of voters. *Journal of Politics*, 69(1), 182-192.
- Golder, M., & Stramski, J., 2010. Ideological congruence and electoral institutions. *American Journal of Political Science*, 54(1), 90-106.
- Hanretty, C., 2022. Party system polarization and the effective number of parties. *Electoral Studies*, 76, 102459.
- Hagen, L., ym., 2022. Rise of the machines? Examining the influence of social bots on a political discussion network. *Social Science Computer Review*, 40(2), 264-287.
- Del Vicario, M., ym., 2019. Polarization and fake news: Early warning of potential misinformation targets. *ACM Transactions on the Web*, 13(2), 1-22.
- Verstraete, M., ym., 2022. Identifying and countering fake news. *Hastings Law Journal*, 73(3), 821-860.
- Brown, J. R., & Enos, R. D., 2021. The measurement of partisan sorting for 180 million voters. *Nature Human Behaviour*, 5(8), 998-1008.
- DellaPosta, D., 2020. Pluralistic collapse: The "oil spill" model of mass opinion polarization. *American Sociological Review*, 85(3), 507-536.
- Kempf, E., & Tsoutsoura, M., 2024. Political polarization and finance. *Annual Review of Financial Economics*, 16, 413-434.
- Kashner, D., & Stalinski, M., 2024. Preempting polarization: An experiment on opinion formation. *Journal of Public Economics*, 234, 105122.
- Rodriguez, C. G., ym., 2022. Morbid polarization: Exposure to COVID-19 and partisan disagreement about pandemic response. *Political Psychology*, 43(6), 1169-1189.
- Wallace, J., ym., 2023. Excess death rates for Republican and Democratic registered voters in Florida and Ohio during the COVID-19 pandemic. *JAMA Internal Medicine*, 183(9), 916-923.
- Wu, C., ym., 2024. Political polarization and the dynamics between actual income and perceived income inequality in the United States, 1987 to 2021. *Socius*, 10, 23780231231225580.

Huddy, L., ym., 2015. Expressive partisanship: Campaign involvement, political emotion, and partisan identity. *American Political Science Review*, 109(1), 1-17.

Abramowitz, A. I., & Saunders, K. L., 2008. Is polarization a myth? *Journal of Politics*, 70(2), 542-555.

Doherty, C., ym., 2023. Americans' dismal views of the nation's politics. *Pew Research Center*, Washington, DC.

Azzimonti, M., 2011. Barriers to investment in polarized societies. *American Economic Review*, 101(5), 2182-2204.

McCarty, N., ym., 2006. *Polarized America*. MIT Press, Cambridge, Massachusetts.

Thompson, F. J., 2013. Health reform, polarization, and public administration. *Public Administration Review*, 73(S1), 3-12.

Hefeker, C., & Neugart, M., 2023. Political polarization and international cooperation. *European Journal of Political Economy*, 78, 102401.

Makri, A., 2024. Anxiety, depression, headaches – is political polarization bad for your health? *Nature Medicine*, 30(8), 2099-2102.

Polarisaation kehitys Suomessa

Borg, S., ym., 2020. *Politiikan ilmastomuutos: Eduskuntavaalitutkimus 2019*. Oikeusministeriö, Helsinki.

Chen, T. H. Y., ym., 2021. Polarization of climate politics results from partisan sorting: Evidence from Finnish Twittersphere. *Global Environmental Change*, 71, 102348.

Fornaro, P., 2021. Onko suomalainen politiikka polarisoitunut? Elinkeinoelämän tutkimuslaitos, Helsinki.

Gronow, A., & Malkamäki, A., 2024. Political polarisation in turbulent times: Tracking polarisation trends and partisan news link sharing on Finnish Twitter, 2015-2023. Technical report. *arXiv e-print*: 2403.03842.

Isotalo, V., ym., 2020. Polarisoituuko politiikka Suomessa? Puolueiden äänestäjäkuntien arvosiiirtymät 2003-2019. In *Politiikan ilmastomuutos: Eduskuntavaalitutkimus 2019* (toim. Borg S., ym.), 288-306. Oikeusministeriö, Helsinki.

Kestilä-Kekkonen, E., ym., 2024. *Pääministerivaalit polarisaation aikakaudella: Eduskuntavaalitutkimus 2023*. Oikeusministeriö, Helsinki.

Grönlund, K., & Strandberg, K., 2023. *Finland Turned Right: Voting and Public Opinion in the Parliamentary Election of 2023*. Åbo Akademi, Åbo.

Mannerström, R., ym., 2020. Hyvin toimeentuleva, terve ja suvaitsematon - Suomalaisten nuorten poliittiset ideologiat asenneprofiileina tarkasteltuna. *Politiikka*, 62(1), 9-32.

Salloum, A., ym., 2022. Separating polarization from noise: Comparison and normalization of structural polarization measures. *Proceedings of the ACM on Human-Computer Interaction*, 6, 1-33.

Salloum, A., ym., 2024. Anatomy of Elite and Mass Polarization in Social Networks. *arXiv e-print*: 2406.12525.

Suojanen, I., ym., 2024. *Tunteiden viemää: Affektiivinen polarisaatio ja sen yhteiskunnalliset vaikutukset*. Valtiotieteellisen tiedekunnan julkaisuja 263, Helsingin yliopisto, Helsinki.

Näkökulmia polarisaation liennyttämiseen

Sihvola, J., 2004. Taistolaisuus ja vallankumouksen pelko. *Historiallinen Aikakauskirja* 102(2), 137-143.

Hellström, J., & Lindahl, R., 2021. Sweden: The rise and fall of bloc politics. In *Coalition Governance in Western Europe* (toim. Bergman, T., ym.), 574-610, Oxford University Press, Oxford.

Lijphart, A., 1996. *Patterns of Democracy: Government Forms and Performance in Thirty-Six Countries*. Yale University Press, New Haven, Connecticut.

Myrick, R., 2021. Do external threats unite or divide? Security crises, rivalries, and polarization in American foreign policy. *International Organization*, 75(4), 921-958.

Xia, Y., ym., 2024. The Russian invasion of Ukraine selectively depolarized the Finnish NATO discussion on Twitter. *EPJ Data Science*, 13, 1.

Voelkel, J. G., ym., 2024. Megastudy testing 25 treatments to reduce antidemocratic attitudes and partisan animosity. *Science*, 386(6719), eadh4764.

Kashner, D., & Stalinski, M., 2024. Preempting polarization: An experiment on opinion formation. *Journal of Public Economics*, 234, 105122.

Gronow, A., & Malkamäki, A., 2024. Political polarisation in turbulent times: Tracking polarisation trends and partisan news link sharing on Finnish Twitter, 2015-2023. Technical report. *arXiv e-print*: 2403.03842.

Vosoughi, S., ym., 2018. The spread of true and false news online. *Science*, 359(6380), 1146-1151.

Boykoff, M. T., & Boykoff, J. M., 2004. Balance as bias: Global warming and the US prestige press. *Global Environmental Change*, 14(2), 125-136.

Wahl-Jorgensen, K., ym., 2017. Rethinking balance and impartiality in journalism? How the BBC attempted and failed to change the paradigm. *Journalism*, 18(7), 781-800.

Cinelli, M., ym., 2021. The echo chamber effect on social media. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 118(9), e2023301118.

Bail, C., 2021. *Breaking the Social Media Prism: How to Make Our Platforms Less Polarizing*. Princeton University Press, Princeton, New Jersey.

Riedl, M., ym., 2023. Political influencers on social media: An introduction. *Social Media + Society*, 9(2), 20563051231177938.

Bäck, H., ym., 2023. Elite communication and affective polarization among voters. *Electoral Studies*, 84, 102639.

Lopuksi

Ylisalo, J., 2017. "Demokratia on ok, mutta muukin käy": EU-aikana aikuistuneet arvostavat demokratiaa muita vähemmän. In *Tyytymättömyyden siemenet: Mistä populismi tulee?* (toim. Apunen ym.), 64-86, Elinkeinoelämän valtuuskunta, Helsinki.

Leino, M., 2022. Asuinympäristöt erilaistuvat, yhteiskunta polarisoituu. Kuinka alueellinen eriarvoistuminen ja asuinalueiden eriytyminen edistävät yhteiskunnan kahtiajakautumista? *Politiikka*, 64(3), 234-257.

Waldner, D., & Lust, E., 2018. Unwelcome change: Coming to terms with democratic backsliding. *Annual Review of Political Science*, 21, 93-113.

